
1
6
714

Ex Lib. D. Equitis
Antonii Francisci
de Marmis

Praeter pauca quae diximus, plura alia occurrunt
[illegible] scitu necessaria [illegible] [illegible]
in praesenti nostro [illegible] commode [illegible] propter brevitatem [illegible]
[illegible] [illegible]

AGESILAI MARISCOTTI

DE PERSONIS, ET LARVIS,

Earumq;

Apud Veteres vſu, & origine

SYNTAGMATION.

BONONIÆ,

Ex Typographia Hæredis Ioannis Roſsij.

CIↃIↃCX.

Habita Superiorum facultate.

NERIO DRAGOMANNO MILITIÆ S. IACOBI Equiti Præſtantiſsimo.

Ageſilaus Mariſcottus S. P.

VOD fœtum hunc meum vix dum perfectum, ni mauis abortiuum, patrocinij indigentem, neq; graues nimium Ampliſsimi IVSTINIANI *Cardinalis occupationes interpellare auſum, ex ipſo lucis adipiſcendæ limine ad te properare videas, non eſt cur mireris, Eques præſtantiſsime: Qui potis enim plenius, quam tu, vitales radios in ipſum transfundere ab iſto noſtro Sole? qui, acerrimo illo intuitu, quo ſubiecta ſingula perluſtrat, te ſibi, quaſi*

non φιλαλέξανδρον minus, quam φιλοβασιλέα perspectum, propiore loco iubet aßidere. At heus tu

Martial. (inquies) quid ad me Gerres, aut inutiles menæ? leuiora sunt ista, quam, quæ sibi luminis vsuram postulent, quibus, qui se affatim expleuit, iuxta Homericum illud.

Iliad.x. Χείλεα μέν τ' ἐδίην', ὑπέρῳην δ' οὐκ ἐδίηνε.

Leuiora, fateor, sed non penitus respuenda; aspergunt enim, si non madefaciunt; aspergunt q; adeo, vt sitim sedent, si non expectorant. Tuum erit igitur (quod enixe rogo) exilienti fœtui obstetricandi munus non denegare, qui non minus sibi gloriosum existimabit, si insignis illius tuæ humanitatis adiumento vitæ beneficium obtinebit; quam salutare, si perspicientiæ tuæ singularis consilio dignus pronuntiabitur, qui veluti ἐφημέριος supprimatur, priusquam in nouos istos, suopte suffragio, censores incidat immisericorditer iugulandus. Vale. Bononiæ A. D. CIↃIↃCIX.

PRÆ-

IV

PRÆNOTATIO eorum, quæ in hoc Opere continentur.

Caput

plum

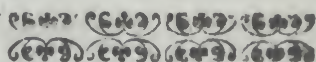
penſus

AD

AD LECTOREM PRÆLOCVTIO.

NIHIL esse melius, quam lætari; *Axioma est, non alicuius è triuio magistelli, sed sapientis illius, qui tanquã a Deo ipso veris omnimodæ sapientiæ radijs, præ cæteris omnibus, collustratus, merito, cunctis etiam sæculis, omnium sapientißimus audiuit; si ergo Satyrici illud arridere mihi non negauerim.* Ecclesiastes.

Indulge Genio, carpamus dulcia, nostrum est, Persius
Quod viuis, cinis, & manes, & fabula fies. Saty. 5

Non velim arbitreris, quisquis tãdem futurus sis Lector, ab initio huiusce meæ dissertationis, loqui me tibi, ceu Epicuri quenaam de grege porcum, iuxta illud à Sardanapalo vsurpatum.

Cum te mortalem noris, præsentibus exple
Delicijs animum, post mortem nulla voluptas.

Apage isthuc, apage, inquam, doctrinam talem prorsus belluinam, quæ spiritui huic, quo informamur, quo viui-

mus, quo homines sumus, tanquam mortalis, temporariusq; esset, umbratilis tantum, momentaneiq; boni finem præscribit, cum illum ipsum recta ratio demonstret, Dei, Optimi, Maximi beneficio, immortalitatis, perpetuitatisq;, Diuinæq; adeo similitudinis, & quodammodo Naturæ participem effectum, ad æterna, infinita, vereq; summa bona aspirare, illucq; actus omnes, omni conatu dirigere debere. Epicureis enim illis, seu potius Atheis assentiri, non tam mea me ipsius conditio prohibet, quam propensio refugit; quippe, quæ in eam me, non reluctantem, pertrahat
1.offic. *sententiam, vt cum Cicerone affirmem;* Non ita nos à Natura comparatos esse, vt ad ludum, & iocum facti esse videamur, sed ad quædam studia grauiora, atq; maiora. *Quia vero sic nostra requirit imbecillitas, vt quibusdam interuallis labor assiduus deliniendus esse videatur, quo veluti fulcimento surgat, quod ait Poeta quispiam;* Maior post otia virtus. *Idcirco cum ipsomet*
Ibidē. *Cicerone asserere haud vereor;* Ludo etiam, & ioco vti licere, sed sicuti somno, & quietibus cæteris, tum, cum grauioribus, serijsq; satisfecerimus. *Quod, si rem paulo attentius perpendere lubitum fuerit; quid, quæso, in hac vita reperitur, quod vel syncerae iucunditatis, vel solidæ diuturnitatis nomine, æquo iure desiderabile censeri possit? Momento rapimur citius; viximus non viuimus; & quisnam est, qui se posthac, vel minimo temporis momento victurum certo sciat? Illud certe non ignoramus, & nos omnes, & quicquid sub cælo hominum obijcitur aspectui,*

non multo post, instar vmbræ fugacis, euanide auolaturum: In tanta rerum instabilitate non minus, quam incertitudine constitutus homo, quînam vitam sibi ducat optabilem. Læta nisi austeris varientur festa profestis? *Et quis ille esset, qui negotiorum pondere grauatus non satisceret, ijsq; curis anxius, quas res humanæ satis abunde suppeditant, plerunq; non succumberet, ni quibusdam honestæ voluptatis illecebris (saltē per transennam) animū oblectans, in otio nonnunquam hilariter degeret? Certe (quod Philosophus ait)* Cum nequeant homines assidue operari requie indigent. *Voluptas igitur ea est, quam (ni tamen ad extremum propendeat) omnium malorum leuamen, suauissimumq; humanæ vitæ condimentum appellare ausim, sine qua, nec Dijs ipsis beatitudinem constare Simonides asseuerauit: In qua, si quid est minus boni, illud præcipue videtur, quod in lubrico posita, fluxa nimium sit, & momētanea: Quin igitur cum Epigrammatographo exclamem.* Viue velut rapto, fugitiuaq; gaudia carpe. *Quandoquidem, si præ eius velocitate prohibemur, quin ipsi, quantum animus cuperet indulgeamus, haud absurdum erit, vel totis viribus eniti, vt veluti furtim surripientes id, quod iucundi in hac vita reliquum est, summis saltem labellis degustemus. Prudentis enim viri propriū est, ex Plutarchi sententia; non (quod insipientes faciunt) instantia bona, præsentiaq; parui facere, quod ea momento temporis, vix degustata, e sensibus se quam citissime proripiant, sed aduenientem ex ijs iucunditatē libenter arripere, & eorum,*

Auson. Eydill. 4.

Ethic. 10.c.6.

Marti-al li. 7.

περὶ εὐθυμίας.

quæ iam præterierunt recordatione hilariorem efficere. Nemirum igitur cuiquam videatur, aut absonum, quod de re minus seria, vt pote de Personis, & Laruis, præter morem, ac institutũ Philologicã magis, quam Philosophicam tractationem suscipere, eamq; publici iuris facere decreuerim: Sunt etenim & Musis sua ludicra; *Neq; argumentum vllum magis accõmodum secernere in promptu fuit, quo me illis collusorem copularem, quando eius temporis ratio, quo ex veteri instituto ludendi passim licentia permittitur, ad huiusmodi sermones potius, quam ad grauiora studia haud obscuro, nec iniucundo inuitamento allicere videbatur. Cætero quin tantum abest, vt locum affectem inter hos κυμινοπρίστας, qui ex minutulis hisce superuacanea, inaniq; diligentia perscrutãdis gloriolam aucupantur, vt in ipsorum mysterijs ναρθηκοφόρος esse nolim, ne dum ὀργιαστής. Neminem vero futurum arbitror, qui ea censeat improbanda, quæ, si priuatim, non sine publico tamen, eoq; magno, ac peruetusto exemplo fieri videt, cum præsertim veteres etiam legum latores, prudẽti sanè ratione, consuluisse videamus, vt priuatim quisq; animum aliqua relaxatione recreare auderet, cum, præ cæteris ad optimum Reipublicæ statum facientibus,* Festos instituerunt dies, vt ad hilaritatẽ publice homines cogerentur, tanquam necessarium laboribus interponentes temperamentum; *qua ex re tantam, vel ex sapientissimi cuiusque testimonio, laudem sunt meriti, vt Deos ipsos genus nostrum, laboribus à natura pressum, miseratos, magis, quã homines remissiones ha-*

Auson.

Xiphilinus Antonin'.

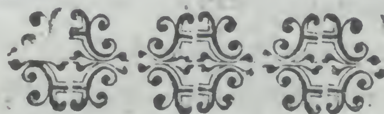
Plutar. in Colotem.

Seneca de trãquillit. cap. xv.

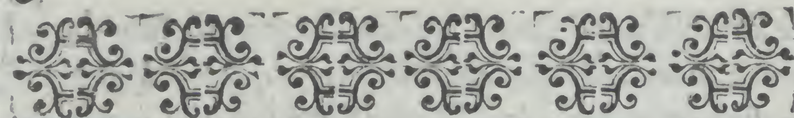
ſce ſtatuiſſe, cum Platone, quidam ſint opinati. Haud velim, tamen, Lector, facultatem tibi præreptam ſubſannandi, ſi ea, quæ dixero friuola nimis, & ſcurrilia iudicaueris: liceat tibi per me, liceat, Plato 2. de legibus.

Ridere quicquid eſt domi cachinnorum. Catull.

At, ſi ob rerum varietatem iucunda, ſcituq; non indigna videbor attuliſſe, non aliam abs te inire gratiam exopto, quam, vt ea ſuſpenſis, quod aiunt, auribus bibere ne recuſes; Et vtcunque ſit, talem tibi otij mei reddi rationem æqui ſaltem, boniq; conſulas.

AGE-

AGESILAI MARISCOTTI DE PERSONIS, ET LARVIS SYNTAGMATION.

QVinam de Personis scripserint. Personæ non à personando. προσωπεῖον. oscilla. Cornificius apud Festum notatus. Festi vulgata lectio defensa. σωμάτια. Persona æquiuoce à veræ Personæ imitatione; seu etiam quasi περὶ σῶμα. Etymologiæ aliæ. Laruæ. μορμολύκεια. πρόσχημα. σχηματισμός. Scenicæ Personæ sine Persona. Caij, & Commodi Imperatorum ridicula προσχήματα. & σχῆμα quid Iustiniano Authent. de Sanctiß. Episcop.

Caput primum.

ERSONARVM vſum apud veteres celebrem fuiſſe, ſupraq; multorum opinionem, quaſiq; ſupra veri fidem frequenter vſurpatum, cum ex literarum monumentis curioſo talium indagatori, ſi non tenui ſtudio, perſpicua ſaltem certitudine poſsit innoteſcere, neminem

minē ex ijs tamen argumentum hoc peculiari ſcriptione dilucidaſſe cōpertum eſt, vno excepto Ariſtophane quodam Byzantio, quem ab Athenæo præ ceteris citatum lib. xij. vt quamplurimos huiuſmodi, immo & melioris etiam notę ſcriptores longa ætas aboleuit. Reliquum fuit igitur, quandoquidem haſce vetuſtatis reliquias non indignas inueſtigatione cenſuerim, vt ad recentiores confugerem, quos hac de re, vel dedita opera, vel παρέργως pertractaſſe cognoueram, ni, veluti *cæcus parietem palpans*, rem aggredi vellem. Ex ijs, Antonij Codri Vrcei, quam extare audiui, hac de re luculentam ſatis epiſtolam, in votis quidem, vt viderem fuit, ſed nō in fatis. Neq; adeo cupiditatem meam expleuiſſe, conceptamque exiſtimationē adæquaſſe viſa ſunt, quæ in caput jx. octaui libri ſui Otij Semeſtris congeſsit Ianus Langlæus Armoricus, quin ea longe infra diligentiam in eo libro perquirendo adhibitam exiſtimauerim, ſatiuſq; duxerim Cælij Calcagnini libello quodam, quem Perſonatos inſcripſit, itemq; viri eruditi Iulij Cæſaris Bullengeri capite xlv. libri primi de Theatro, ceu faculis quibuſdam prælucentiū veſtigijs inſiſtere; non ita tamen, vt, ſi res ipſa poſtulet, ab ijs diſſentire nefas mihi ſit habendū, quaſi in eorū verba iurato, ſed ita, vt leniter eos redarguere permiſsū velim, quandocunq; tenebricoſi tramitis offendicula ab ipſis non ſatis accuratè declinata fuiſſe perſpexero.

xero. Cum ergo non bene conueniat inter auctores, quid sit proprie Persona, institutũ de ea sermonem hinc auspicabimur, prout Aristotele docente, recta ordinis ratio exposcere videtur; non eam tamen Personam intelligentes, quam Philosophi definiunt, *Naturæ rationalis indiuiduam substantiam*; sed eam, quæ larua etiam dicitur, quæq; diuersam a vero formam effingit. In hoc vero pleriq; consentiunt scriptores, vt Personæ significationem arctius constringentes, illud solummodo coopermentum, quo facies tegitur Personę vocabulo indigerẽt, quod à personando deductũ volunt cum Basso apud Gellium libro v. cap. vij. *Quia cætera tecta, ora tantum habeat aperta, vnde sonora magis vox exaudiri poßit*; vel, vt habet Boethius libro de Trinitate, *Quia concauitate ipsa maior necesse est emittatur sonus*; Cæterum Vlpiano in l. fundi ff. de act. emp. Personæ sunt etiam *eicones illæ, e quarum rostris aqua salire solet*; vt, & Polluci lib. xj. cap. jv. προσωπεῦττα vas quodpiã æneum, cui circa os inesse solent diuersi generis animalium ora effigiata. Nec desunt, qui affirment; Personas esse oscilla, (de quo ludicri genere multa veteres, & recentiores Philologi) eadem fere quidem ducti ratione, qua citatus a Gellio C. ille Bassus, quod Personam προσωπεῖον græcè dici ἀπὸ τοῦ προσώπου à Polluce docti, idem fuisse crediderint, quasi, quod est circa faciem, παρὰ τοῦ πρὸς τοὺς ὦπας τίθεσθαι, ab eo, quod

est

eſt circa oculos ponere, vt definit Boethius; non autem quod reuera eſſe inferius demonſtrare conabimur, ſed inepta forte magis, quam mendoſa Cornificij, quæ eſt apud Feſtum originatione decepti, qui oſcilla dicta putat ab eo, *Quod os cælare ſint ſoliti Perſonis propter verecundiam, qui eo genere luſus vtebantur.* In ea ſum etenim ſententia, vt abſurdę originationis culpam non in ſcripturam, ſed in auctorem ipſum reijciendam cenſeã, cui forte non ſuccurrerit in ipſa aſſignanda, haud recte poſſe ab os cęlare, quod vnico l. exprimitur, oſcilla deduci, quæ cõſtant duobus; ita vt libentius legam eo Feſti loco *os cælare*, vt eſt lectio vulgata, quam cillere, vt corrigit Ioſephus Scaliger, eumq; ſecutus Bullengerus; cum enim cillere idem ſit, quod mouere, non ſatis video, quid ad verecundiam facere potuerit os mouere in tali geſticulatione; quin malè adeo ſibi cõſtet phraſis ex innouata lectione concinnata, vt nullus omnino ſenſus eruatur ex illis, *os cillere Perſonis.* Vt horum tamen amplectar opinionem, non me mouet, quod conſimili argumẽto vocabulum *La Maſcara*, quod Italice Perſona eſt, ab Hiſpanico deductam velint nõnulli, quaſi *Mas cara*, plus, quam facies, quaſiq; nulla res alia poſſit eſſe Perſona, præter eam, quæ Gallis *Faulxuiſage* dicitur, Græciſq; forte, dici poſſet ψευδομορφῆ: Minuſq;, quod Ioſephus Scaliger, tanti vir nominis, ad Auſonium, eiq; fidenter nimis inhæ-

rens Bullégerus, oſcilla aſſerant Macrobio eſſe Laruas, & Perſonas, quas in αἰώραις, ſeu iactationibus ludicris ruſtici ori apponebāt, vt eſſent magis ridiculi; Tum, quod tale aliquid apud Scriptorem illum mihi potius commōſtrari velim, quam alteri commōſtrare poſſim, vt qui ex Catonis ſententia, in rebus ludicris ſerio laborare nil aliud exiſtimē, quam in ſerijs ſe deridendum præbere; Tum etiam, quod tantum abeſt, illud eſſe è Macrobio, vt ex ipſomet potius compertum habeamus, cum Perſonis, & Laruis oſcilla nihil commune habere, ſed ea eſſe, quæ Græcis ϛομάτια, ideſt parua ora dicuntur, quorum vſum docet Saturnalium 1. cap. vij. & xj. hinc originem habuiſſe, quod, cum diu humanis capitibus Ditem, & virorum victimis Saturnum placare veteres conſueuiſſent, propter oraculum quoddam, Hercules, cum Geryonis pecore per Italiā reuertens, ſuaſerit, vt fauſtis ſacrificijs infauſta mutarētur, inferrenturq; Diti, non hominum capita, ſed oſcilla ad humanā effigiem arte fabricata. E quo ritu (ne huc congerā præterea, quæ de oſcillis apud Feſtum, Hyginum, & Seruium abundè ſuppetunt) ſi quis ad nos vſq; ritus defluxit, non aliū crediderim fuiſſe, quam receptum illum, cuiuſcunq; materiæ imagunculas in templis ſuſpendendi, quando cęlitum ope ab impendenti aliqua ærumna ſeruatos nos eſſe profitemur. Gellij vero deductionem, ſi non aliud, ipſa ſal-
tem

tem vocabuli pronuntiatio apertè reprobat, quæ, si à personãdo Persona diceretur, haud dubiè o literam corriperet, quã in penultima syllaba producit, cum præsertim ex hac vel correptione, vel productione nil penitus de recta vocabuli forma accedat, vel decrescat. Apertius tamen eam futilitatis arguit recta ipsius Personæ definitio, quã ipse latiori, quam cæteri modo accipiens, non eam tantum dici posse audacter asseruerim, qua facies velatur, sed & habitum qualécunq; vel fictum, vel qui ad veri alicuius imitationem, prout est repræsentantis intentio se magis accommodet. A qua ipsa imitatione veræ Personæ, eo modo acceptæ, quo illam à Philosophis iam diximus definiri, factum arbitror, vt Personæ appellatione, velut ęquiuoce, dictũ sit quodcunq; aliquod, vel plura ex ijs attributis exprimeret, quibus à Cicerone primo de Inuentione, vera Persona circumscribitur. Vt in hanc sententiam pedibus irem, quibuscunq; alijs reiectis impulit me, tum probabilis quædam verisimilitudo, tum etiam vocabuli προσωπεῖον, quo Græce Persona, seu Larua significatur, cum vocabulo πρόσωπον affinitas, quod sæpissime pro Persona proprie dicta vsurpatum reperimus: Hanc etenim Grecorũ cum Latinis in huius vocabuli significatione congruentiam satis, superq; virium habere ad sententiam confirmandam sum arbitratus. Huc etiam forsitan respexit, nec à scopo longè aberrauit,

licet non satis rectè collinearit Iulius Cæs. Scaliger libro Poetices primo, cap. xiij. cum Personam appellari asserit, quasi περὶ σῶμα, hoc est circa corpus, qua etiam significatione Italicum, *La Mascara*, ἀπὸ τῶν μασχάλων dictam opinatur Calcagninus, *Quod villosis* (ait ille) *centonibus plerunq; inuoluantur, qui hoc habitu delitescere student:* Lubens etenim interea præterierim Calcagnini eiusdem, necnon Iacobonij cuiusdam ingeniosa commenta potius, quam verisimiles denominationes; Mascaram videlicet (non possum enim hoc vocabulo non vti) dici, quasi per ius iurandum μὰ τὴν χαρὰν, hoc est per lætitiam, seu, quasi dicatur Hispanico idiomate, *Mas cara*, admodum cara, iucundaue, Etymo deducto à voluptate, quæ ab ea percipi solet, siue etiam longius petita significatione, quasi μεγάλην ἐσχάραν, quod pro fecto quid nam monstri esset me nescire faterer, ni Calcagninus ipse *Magnam incrustationem* interpretatus conijciendum relinqueret ad ἐσχάραν se respexisse, quæ apud Medicos crusta est ab ardente ferro, aut medicamento caustico superinducta. Personæ autem à me traditã definitionem, non tam ex mea, quã ex eius, quem modo laudaui Scaligeri opinione, præter ea, quæ infra sequuntur de ipsarum vsu, & origine, confirmant, vel maximè ipsius Personæ συνώνυμα; si enim ea tantũmodo esset, vel Latinis Persona, quæ propter oris cooperimentũ ad clariorem soni-

ſonitum vocem emitteret, quaſiq; cogeret, vel Græcis προσωπεῖον, quod eſt circa faciem, fruſtra eſſet, quod, & apud nos Larua; & apud Græcos μορμολύκειον, eadem prorſus acciperetur ſignificatione, quod tamen Feſtus docet, & Pollux libro xj. cap.jv. Larua vero à laribus deducta propriè magis accipitur pro inani terriculaméto, vt apud Plautũ Amphitruone.

Larua vmbratilis tu me minis territas.

Vt & μορμολύκειον à verbo μορμύσσομαι, quod eſt perterrefacio; ſed Perſona, vel προσωπεῖον, hoc etiã nomine dicitur, ideo, quod timorem inſuetis incutiendi vim habere videatur. Iuuenalis Satyra iij.

Perſonæ pallentis hiatum
In gremio matris formidat ruſticus infans.

& Martialis Apophoret: clxxvj.

Sum figuli luſus, Rufi perſona Bataui,
Quæ tu derides hæc timet ora puer.

Talium etenim gentium, vt quarum tunc temporis minor haberetur notitia vultus in Perſonis exprimebantur, quomodo ætate noſtra Turcarũ, Aethiopum, iſtiuſmodiq; Barbarorum effigies exprimi ſolent. Et ad earum Perſonarum conſpectum, quas Aeſchylus in ſcenam introduxit, prægnantes fœminas abortum feciſſe, memoriæ proditum eſt, quas γοργεῖα ex eo appellarunt, vel, vt habet Pollux γοργόνεια, quod de re quapiam horribili, ac terrifica γοργείη κεφαλὴ dici ſoleret, vt eſt apud Philoſtratum de

de vita Appollonij lib. vij. cap. x. Nec abs re dictum videri debet, ideo Personas, & προσωπεῖα Laruas appellari, & μορμολύκεια, quæ nomina non oris, capitisue operculum, sed rem quandam terrificam præseferunt, quia latiori significatione pro quocunque habitu ficto, Persona sit accipienda. Nemo enim inficias ibit ad perterrefaciendum nil minus valere (quantum quidem primo quodam intuitu res ficta valeat) deformem corporis, quam faciei habitum, neq; horribilem magis aspectum habebit ille, quem Pomponius ait; *Magnus manducus*, secundum Festum, *Latè dehiscens, & ingentem sonitũ dentibus faciens*, quam mõstrum illud ἄμορφον, seu potius πολύμορφον, quale initio Epistolæ ad Pisones describit Horat.

Humano capiti ceruicem pictor equinam
Iungere si velit, & varias inducere plumas,
Vndiq; collatis membris, vt turpiter atrum
Desinat in piscem mulier formosa superne.

Huiusmodi autem habitus fictionẽ non ineptè forsan πρόσχημα appellauerimus, quæ appellatio quodammodo congruere videtur; siue pro velamento ea intelligatur, & prætextu, vt propriè significat; siue pro specie quadã, & ornamento, vt est apud Aristotelem de Mundo cap. vj. καμβύσου, ξέρξου, τε καὶ δαρέιου πρόσχημα, & apud Plutarchum in Fabio πρόσχημα τῆς αυτοκράτης, καὶ μεγίσης ἀρχῆς. Sed conuenienter magis cum Hesychio σχηματισμὸν, quando nomen

nomen illud à verbo σχηματίζω deductum, quod interdum est simulo, & effingo, pro eo, quod est πλάσμα, hoc est cōmentum, & simulatio non raro à Græcis accipi deprehendimus; Qua ratione ἐσχηματισμένος dicitur, à Rhetoribus sermo figuratus, qui superinductis aliundè colorum figmentis, non autem appositis vocibus animi sensus enunciet, & communiter σχηματοποιούμενος, qui non ingenuè loquitur, sed effícto vultu, & sermone assimulato. Non est autem dubiū pro Personatis, laruatisq;, vel apud veteres accipi solitos non eos tantum, qui Personis ora tegerent, sed etiā, qui habitu ficto vestirentur; Qui poterant enim aliter accipi, licet ore detecto, qui eo vestitu in scenam prodirent, quo illum prodijsse refert Lucianus in Pseudologista inquiens: *Nemo ante te ingrediebatur Theatrum, nemo ne nomen quidem fabulæ, quod esset renunciabat, sed tu ornatè admodum, aureos habens calceos, & vestitum Tyrannicum ante cæteros immittebaris, qui beneuolentiam à Theatro postulares coronas ferens, & cum plausu rediens.* Vbi ijs verbis κοσμίως πάνυ, χρυσᾶς ἐμβάδας ἔχων, καὶ ἐσθῆτα τυραννικὴν, quis est, qui non videat Personam quādam histrionicam, sine Persona tamen faciem tegente, graphicè circumscribi? Persuadet mihi etiam, nescio, an alijs pariter, quod Lucianus idem in Nigrino, cum pro more Philosophos incesseret, illud se vel maximè indignari ostendat, *quia non itidem habitum mu-*

tant,

cant, cum vtiq; quod ad cætera attinet eodem modo fabulam agant; In Græco enim σκευὴν exprimens, cæterum apparatum Personati Histrionis, cuius insistit metaphoræ, nihil tamen de oris tegumento innuere videtur. Vnde est, quod tum alijs, tum præcipuè Plutarcho in Aristophanis, & Menandri comparatione σκευοποιός dicatur ille, qui Personas appararet Histrionibus, quem etiam προσωποποιόν dici solitum habemus infra capite secundo. Cęterum hæc Luciani testimonia visum est latina apponere, vt in sequentibus etiam Græcorũ pleraq;, quia præter rem duxerim, & legentibns non peritis fastidium, & mihi ipsi laborem superuacaneum parare, ex quo nil aliud præter vanam affectatæ eruditionis ostẽtationem consequeretur. Ad rem vero; non aliter, quam pro Personatis acceptos fuisse, risumq; spectantium exciuisse (quod etiam appositè admodum Personatis conuenit) credendi sunt, vel Caius ille Caligula, cum referente Xiphilino, Iouem se, vel Iunonẽ, aut Venerem, aut Dianam fieri opinabatur, præter mutationem nominum, vestes quoq; capiens Dijs illis accommodatas, alijsq; rebus acceptis, demptisq; varias formas induens, dum cætera omnia potius, quã homo videri affectaret; Quod & Suda teste Clearchus olim Ponticus Heracleæ Tyrannus, vel etiam posteriore sæculo Cõmodus, quem consimili insania laborantem, narrat Herodianus; Deposito Ro-

mano-

manorum Principum cultu, Leonis ſibi pellem ſubſtrauiſſe, manuq; clauā ſuſcepiſſe, nec ſine omnium irriſione, veſtes ſibi purpureas, auroq; intextas circundediſſe, atq; Herculem ſe Iouis filium appellari iuſſiſſe, cum eodem ſchemate & fœminarum mollitiem, & heroum virtutem repręſentaret. Nec omittendum, quod maximè facit ad rem cōfirmandam, §. vltimo. Authent. de ſanctiſs. Epiſc. à Iuſtiniano prohiberi (quod & alias in Cod. Theodoſ. ab Arcadio, & Honorio fuerat prohibitū) ſcenica exercentibus, *Vti ſchemate Monachi, monaſtriæ, aut Aſcetriæ, aut imitari, & illudere in quacūq; eccleſiaſtica diſciplina.* Vbi Gloſſa, in verbo Monachi, notat *Reprobari, ſi quis alterius veſte in eius contemptum vtatur, adeo, vt, qui vtitur teneatur iniuriarū;* haud ſecus, quam ob ea, de quibus in Inſtit de iniurijs. § primo. Quaſi eo σχήματι, quod inibi expreſsè nominatur, omne id comprehenſum voluerit Imperator, quod, propter inſignem mutationem, hominis in eccleſiaſticarū cæremoniarum contemptum Perſonati ſpeciem habeat (eodem ferè ſenſu, quo σχῆμα μεταβάλλειν pronuntiat inuidus apud Libanium declamatione ijx. de habitus, & Perſonæ mutatione in vicino repente locupletato, καὶ τῶν ὑποκριτῶν τὸ σχῆμα ὀξύτερον μεταβέβληκεν.) Quale crimē etiam apud Ethnicos deteſtabile, Alcibiadi exilium, bonorum publicationem, diraſq; peperit execrationes, cum, in eius vita referente Plutarcho,

Eleusinensium mysteria, per vinum, simulasse delatus est, stola ipse sacra veluti Hierophantes indutus, sodalibusq; mystarum instar apparatis. Quod, si præsentis etiam temporis consuetudinem attendamus; pro laruatis, Personatisq; puniendos, nemo est qui ignoret, non eos tantum, qui extra præfinitum tempus Personis ora tecti, sed eos etiam, qui habitu ficto instructi reperirentur. Quocirca sermo noster nõ tantũ de Personis erit, prout eæ vultui opponuntur, sed de habitus etiam quacunque diuersitate, quæ vti iam dictum est, vel lõgè abeat à vero, vel ad propositam imitationem se accommodet.

PErsonarum, & σχηματισμῶν vsus in scenis, προσωποποιὸς. Casteluetrij in Aristotelem quantũ ad Personas explicatio confirmata. In Suda mendum, vel ἀντιχρόνισμα. τρυγῳδία. Satyrica. Comœdia vetus. De ea notabile ex Aeliano. Cur ea sublata. Nouæ Comœdiæ Personæ; ἀγύρται, qui olim μαγῳδοί, ijq; Personati. Item φαλλοφόροι, & ἰθύφαλλοι, ὄρχησις, in eaq; Personæ.

Caput II.

XPEDITIS ijs, quæ ad Personarum appellationem pertinent, si ad ipsarũ apud veteres vsum declarandũ deueniamus, cũ quidem multiplicẽ fuisse obseruabimus, nullibi tamen frequentiorem, quã in Scenicis, Theatrali-

tralibusq; ſpectaculis. Qua de re non eſt, cur ſuperuacaneum arbitretur quiſquam, à me qualecunque hoc ſpicilegium attentari poſt vberrimam Bullengeri meſſem, cum vel collatio ipſa, me tacente, audaciæ meæ, haud certè immodeſtæ, plenam, idoneamq; excuſationem præſtare poſſit. Tria præſertim ſpectaculorum genera, notum eſt antiquitus in Theatris repræſentari ſolita; Ea fuere Tragœdia, cuius quædam ſpecies erat Satyrica (in eorum enim recenſione libet magis excellentiæ, quam temporis ordinem reſpicere.) Inde Comœdia, à qua non longè abeſſe dicemus Magodiam, necnon Ithyphallorum, Phallophororumq; cantiones: Tum cęteris mirabilior, & quam noſtra ætas ignorat Orcheſtice. Vnumquodq; autem eorũ ſuas habuiſſe Perſonas, & σχηματισμοὺς nemini dubiũ eſſe debet: Cum enim talia agentes imitationem faciant, quod docet Ariſtoteles, Poetices capite jv. neceſſe eſt, ipſos apparatum habere ad imitandum, quem idem Ariſtoteles inter Tragœdiæ partes ὄψεως nomine deſignat. Cũq; nullam rationem haberent ſcenici, qua melius, exactiuſq; imitarentur, reſq; inter agendum ante oculos ſpectatorum ponerent, idcircò Perſonas habitu, facieue ſimulatas in Theatrum produxerũt. Ex quo factum eſt, quod Perſonarũ vſum peculiarem adeo Hiſtrionum fuiſſe perſuadere conentur nonnulli, vt nemo prorſus, pręter illos eas olim vſurpare con-

ſueuerit; quodq; προσωποποιὸν inter Hiſtriones fuiſ-
ſe, quaſi Perſonarum inſtructorem, quem σκευοποιὸν
etiam, vt ſupra retulimus, hoc eſt Apparatorem di-
cas, tradit Iulius Pollux lib. xj. cap. xij. & lib. jv. cap.
xiix. Et Theophraſti locus eſt in morum Characte-
ribus c. vj. ex quo didicimus, Perſonatos Hiſtriones
egiſſe ſpectacula, & ſic Perſonatos æs à ſpectatoribus
exegiſſe. Qui vero huius inſtituti vetuſtatem ex eo
arguunt, quod Poetices cap. xj. Ariſtoteles ipſe, qui
pauca ignorauerit, ignorare ſe innuat, quiſnam Per-
ſonas repererit, ipſius Ariſtotelis mentem haud aſ-
ſecuti videntur. Non enim de Perſonis, prout Laruæ
ſunt, ſed de Perſonarum diſtinctione, de qua etiam
Donatus in Terẽtium, loqui hoc loco Ariſtotelem,
cum omnium doctiſſimo Poetices explanatore Ca-
ſteluetrio, credendum eſt. Cuius ſententiæ eo liben-
tius accedo, quod nullo argumento perſuaderi poſ-
ſim, Ariſtotelem, cuius dictio alioquin ſimplex, pu-
ra, & quod illi peculiare fuit maxime propria, πρό-
σωπα nominatim dicturum, quo vocabulo hominis
potius externa ſpecies, quam aliud quidpiam pro-
prie deſignatur, quaſi id, quo homo ipſe πρόσωθεν
ὄπωπεν, hoc eſt anteuerſus proſpicit, vt denominat
ille iij. de partibus Animalium cap. primo, ſi προσω-
πεῖα, quæ Laruæ ſunt intellectum voluiſſet: Non i-
deo negarim à vetuſtiſſimo vſq; tempore id moris
inualuiſſe. A Liberalibus autem, de quibus infra,
Thea-

Theatrales ludos ortum habuisse, annotant Seruius ad Virgilij Georgicorum secundum, & Donatus ad Terentium. E tragicisq; primum Sudas refert Chærilum Atheniensem, quem circa lxv. Olympiadem incertamen tradit descendisse, secundum quosdam Laruas, & scenam inchoasse, alibi tamen, quod & Diomedes, & Græcorum plerique Thespim facit Personarum inuẽtorem, postquam is ab initio vultum minio inunxisset, dein portulaca texisset, quod & confirmare videtur Horatius;

plaustris vexisse Poemata Thespis,
Quæ canerent, agerentue peruncti fecibus ora.

Lineas autem eas fuisse, eumq; fabulas edidisse dicit Olympiade lxj. Nec desunt, qui Aeschylo huius rei palmam tribuere non dubitẽt, testimonio seniti posse arbitrati Horatij in Poetica dicentis.

Post hunc Personæ, pallæq; repertor honestæ
Aeschylus;

Cum tamen Aeschylum his verbis dictum voluerit Horatius (garriat quantumlibet Porphyrion) non Personæ simpliciter inuentorem, sed Personę honestæ, ad differentiam Personarum minus conuenientiũ, quas reliqui ante illum, vel etiam ille ipse primis temporibus introduxerat, ex quo factum puto, vt Aeschylus (quod Philostratus refert) Tragœdiæ parens sit appellatus. Huc forsan crederet aliquis eos Aristophanis versus ἐν βατράχοις pertinere, quos pronun-

nuntiantem introducit Euripidem, cum apud inferos de palma cum Aeſchylo altercaretur.

Primum quidem vnumquempiam ſedere fecit, cooperiens Achillem aliquem, aut Niobem, faciem non reuelans.

Ni Ariſtophanis ſcholiaſtes aperte doceret, hoc nō ad Perſonæ, ſed ad mutæ Perſonæ inuentionem pertinere; *Achilles enim* (ait ille) *ſedens eſt, & nihil reſpondens apud Aeſchylum in fabula, cui titulus Phryges, aut Hectoris Lytra, prout etiam in Myrmidonibus ad tertiam vſq; diem ne verbum quidem emittens.* Certe Sudas in voce *Aeſchylus* inuentorem ipſum fuiſſe dicit Perſonarum terribilium, & horrificarum, quod & ſuperius aliunde relatum, Pauſaniaſq; in Atticis eum primum Erynnibus anguineos crines adfinxiſſe. In Suda tamen notabile ἀντιχρόνισμα manifeſtè deprehenditur, cum dicat certaſſe Aeſchylum nona Olympiade; ni mendum potius ſubeſſe, idq; exſcribentis vitio imputare malimus, cui nona fortè, pro ſexageſima nona, in notis numeralibus exprimendis, exciderit. Cui aſtruendæ coniecturæ fidi alicuius manuſcripti opem deſiderarem, vt, quæ vero non admodum diſſentanea videatur, ſi ad ea comparetur, quæ de Aeſchylo Pauſanias habet in Atticis; naualibus ſcilicet eum pręlijs ad Artemiſium, & Salaminam, quæ in Olympiadem lxxv. inciderunt, non ſine Virtutis eximiæ laude interfuiſſe, quin, & ipſum iam morti proximum, in operis cuiuſdam fronte, de

rebus

rebus à ſe præclare geſtis in Marathonia pugna, qua Græci Perſas fugarunt, Olympiade lxxij. Marathonium ſaltum, Perſaſq; ipſos teſtes inuocaſſe. Nihil enim eſt, vt moretur quiſquam Aeſchyli ipſius interpretem, qui ſexageſima eum aſſerit Olympiade claruiſſe, ſi tamen Sudæ fidem ſaluam velit, non eum xlv. annis minorem initium certandi cum Poetis feciſſe. Poſt Aeſchylum, eodem Suda teſte, Phrynicus mulierum Perſonas, pędagogiq; Neophron Sycionius adinuenere: Apud Romanos, ante Liuium Andronicum galeros, non Perſonas in vſu fuiſſe, refert è Diomede Bullengerus; Perſoniſq; primum vti cępiſſe Roſcium Gallum, de quo præclarum eſt illud Ciceronis elogium, oratione pro P. Quinctio, *quod cum artifex eiuſmodi eſſet, vt ſolus dignus videretur eſſe, qui in ſcena ſpectaretur, Vir tamen eiuſmodi eſſet, vt ſolus dignus videretur, qui eo non accederet.* È Donato autem habemus Minutium, & Prothonium primos Perſonatos tragœdiam egiſſe, quod adeo obtinuit in poſterum, vt Nero ipſe Cæſar, quod eſt apud Suetonium cap. xxj. *Tragœdias cantauerit Perſonatus, heroum, Deorumq; item heroidum, & Dearum Perſonis effictis*; Nō enim immane illud monſtrum rem vllam intentatā reliquit, qua prædeceſſoris Caij inſaniam, vel æmularetur, vel, ſi poſſet, etiam anteuerteret, quem ſupra retulimus, ex Xiphilino, Deorum, Dearumq; imagines ridiculo ſtudio affectaſſe. Vtcunq;
tamen

tamen sit, proprium adeo Tragœdiæ fuit Personis vti, vt à fecibus, quibus, ante excogitatas Personas, Histrionum ora inficiebantur, quæ Græcis τρύγες appellantur, τρυγῳδίαν primum dictam, mox, leui vscula facta mutatione, τραγῳδίας eam nomen inuenisse sit creditum, à quibus etiam fecibus scenicos quosdam ludiones τρυγοδαίμονες Aristophanes appellat. Tragœdiæ Personæ, quæ fuerint apud Pollucem habes libro jv. cap. xviij. de ijsdem nonnulla quoq; apud Donatum in Prolegomenis ad Terentium. Earum vero ornatum his verbis describit Lucianus de Saltatione. *Turpe, & minime iucundum spectaculum, homo longitudine deformi, atq; incomposita exornatus, altis calceamentis ingrediens, caput Larua minaci obductum habens, tum peramplo ore hiante, quasi spectatores deuoraturus; Mitto adscititia pectora, & ventres factitios, adiunctam, & arte compositam corporis craßitudinem &c.* Tragœdiæ proxima fuit adeo Satyrica, vt eius quodammodo species videretur, qualis extat fabula Cyclops inter Euripidæas, quod genus dramatis, licet post rudiora illa sæcula minus in vsu fuerit, suas tamen habuit Personas, & σχηματισμοὺς, è pellibus, vt plurimum, hircinis, præter alia, quæ Dionysius describit Antiquitatum lib. vij. & Pollux libro supracitato cap. xiix. & xix. quæue huc referre nostri non est instituti, cum præsertim de Satyrica copiosus extet liber Isaaci Casauboni, viri, quantum ego

ego quidem iudico, inter literatos noſtri temporis, literatiſſimi. De Comœdia igitur, ſecundum ordinem propoſitum, ſi diſquiramus, eam Perſonis inſtructam fuiſſe reperiemus, in veteri quidem (quod refert Pollux) ſimilibus, vt plurimum ijs, qui ſuggillabantur hominibus, vel etiam maiori cum ludibrio effictis, quod fiebat ideo (ex Ariſtophanis ſcholiaſte referente Bullengero) vt agnoſci poſſent primo intuitu, priuſquam actores aliquid dicerent. Eius rei teſtimonium, exemplo clariſſimo confirmatum, habemus apud Aelianum ποικίλων libro ij. cap. xiij. Suggerentibus Anyto, & Melito, Ariſtophanem ad inciſandum Socratem, Comœdiam fuiſſe commentum, quam νεφέλας inſcripſit, eiuſq; effigie Perſonam effictam in ſcenam introduxiſſe, quo ſpectaculo, ceu inuſitato, Athenienſes primum obſtupefactos, deinde, vt eſt vulgi natura ad bonorum odium procliuis, actorem plauſu fauorabili excepiſſe; Socratem vero, qui non forte, ſed conſulto aderat, opportuno Theatri loco ſedens, cum ſurrexiſſet, omnium in ſe conuertiſſe oculos, vt iucundum non minus ſpectaculum præberet ipſe, ſereno vultu, conſtantiq; animo dicaciſſimi hominis cauilla floccipēdens, quam ipſum drama, per ſe ridiculum, eaq; feſtiuitate refertum, qua prçditus Ariſtophanes, vt erat, videri quam maxime auebat. Quam narrationem notatu non indignam, breuibus à me comprehenſam, plenio-

rem apud ipsum Aelianum, cui libuerit videre erit. Aristophanis etiam exemplo animatū Ameipsiam quendam, infimi ordinis Poetam, in Tribone Comœdia Socratem eundem per ludibrium induxisse, Laertius Diogenes indicat in eius vita. Veterem hūc morem imitatus Nero, nō Scenam minus, quā Maiestatem imperij fœdauit, *Personis effictis adsimilitudinem oris sui, & fœminæ, prout quamq; diligeret*, quod in eius vita refert Suetonius cap. xxj. &, quod Xiphilinus, in muliebri ornatu Sabinam imitabatur. At non diuturno admodum tempore vetus Comœdia viguit, quę populari statu Athenis imperium obtinente, tanto plebeculæ fauore excipi consueuerat, vt, quod Isocrates quæritur oratione περὶ εἰρήνης longe maiore in gratia apud ipsam esset, quam oratores de publicis vtilitatibus disserentes, adeo inquam, vt impune fuerit ipsius actoribus potentissimos quosq; & præcipuos è Reipublicæ rectoribus contumeliosissimis probris impudenter dilacerasse. Dum enim suis se contineret legibus, quibus nixa, quod Horatius ait Satyra jv.

Si quis erat dignus describi, quod malus aut fur,
Quod mœchusue foret, aut sicarius, aut alioqui
Famosus, multa cum libertate notabat.

Videbatur (præter insitam popularibus animis ex optimatium vituperatione delectationem) tantum conferre ad rectum ciuitatis statum, quod infamiæ

metu

metu à ſceleribus pleroſq; deterreret, vt, non iniuria, de ipſius præcipuis authoribus Eupoli, Cratino, & Ariſtophane Dionyſius Halycarnaſeus ἐν τέχνῃ pronuntiauerit, Philoſophorum eos nihil minus, Politicorumq;, quam Poetarum munus adimpleuiſſe: Exoleuit autem, cum à peiorum imitatione, quæ eius eſt materia, Poetarum vitio ad bonorum criminationem, ſed, & ad Deorum deſpicientiam ſenſim delapſa fuiſſet; vel, quod nimiam eius licentiam reprimendam cenſuerint Athenienſes, lege lata, ſupplicioq; indicto, ſi quis nominatim quempiam probroſis carminibus proſcinderet, quod indicat Horatius in Arte.

In vitium libertas excidit, & vim
Dignam lege regi, lex eſt accepta, choruſq;
Turpiter obticuit, ſublato iure nocendi.

Et ad Auguſtum epiſtola prima, libri ij.

Donec iam ſæuus apertam
In rabiem verti cæpit iocus, & perhoneſtas
Ire domos impune minax, dolue re cruento
Dente laceſſiti; fuit intactis quoq; cura
Conditione ſuper communi, quin etiam lex
Pœnaq; lata, malo quæ nollet carmine quemquam
Deſcribi

Quam legem (ſi credimus Acroni ὀνομαστομιῶν appellatam) conſimili apud Romanos ſanctioni, de qua S. Auguſtinus ij. de Ciuit. Dei, è vj. Ciceronis de Republica, originem dediſſe veri-

ſimile videtur. Vel etiam ab edendis huiuſmodi fabulis Poetæ ipſi ſua ſponte deſtiterunt (quæ ſcholiaſtis Ariſtophanis eſt ſententia.)

Ad benedicendum, delectandumq; redacti.

Quod deficientibus populi viribus, pariq; illo omnium iure ſimul euaneſcente, cuius præſidio audaciores erant, ſtatuq; in Oligarchiam verſo, certiſſimæ ſemetipſos vltioni obnoxios fore animaduerterent, ni à maledictis temperarent. Cuius rei documentũ quoddam recẽs dederat Ariſtophanes, quinque talentis mulctatus (vt ipſe aſſerit in Acharnanibus) quod Cleonis Perſonam in Equitibus, minio oblitus, egiſſet, quam, præ Cleonis ipſius potentia, nemo auſus erat repræſentare; Quocirca primus ipſe, fabula ſine Choris edita, cui nomen Aeoloſicon, ſtylum vertens à conuitijs abſtinere cœpit. Quod enim multi aſſerunt, Ariſtophanis ſcholiaſtem ſecuti, Eupolim mari merſum ab ijs, quos in Bapteis perſtrinxerat, cognominem ſuæ fabulæ caſum ſubijſſe, tam multi, & multa ſunt, quæ redarguant, vt non inuitus hoc exemplo narrationem deſtitui permittam. Non tamen potui ſine nota Iulij Cæſaris Scaligeri ἀνιστορησίαν prętertre, qui id, quod de Eupoli ſub dubio narratur, cap.vij lib.primi de Poetica, de Cratino aſſeueranter affirmat. Sublata igitur veteri Comœdia (de qua οὐδὲν in præſens ὁρίζω, peculiarem de ipſa tractatiunculam meditans) mediæ, nouæq;

uæq; ſubſecutæ ſunt, in quibus ludicræ quædam, & ad riſum accommodatæ Perſonæ ſunt excogitatæ, quales Menander omnium abſurdiſſimas excogitaſſe perhibetur; Mæſonem hinc quendam Megarenſem Hiſtrionem Perſonam adinueniſſe famuli, & coqui ab inuentore Męſona vocitatam, ex Ariſtophane Bizantio tradit Athenæus lib. xiv. quod & confirmat Feſtus; Cuius Perſonæ, quod proprium eſſet irriſionibus, & dicterijs alios inſectari, ideo σκώμματα eiuſmodi Męſonica etiam dicebātur. Nugæ vero fuerint (quod facere videtur Scaliger Poetices primo cap. xiij.) Męſoni huic vniuerſam potius, quam ſingularem hanc Perſonæ inuentionem tribuere. Ebrioſos quoq; Cratem Comicum, Ariſtophanis ſcholiaſtes ait, ſcenæ inuexiſſe, alij Epicharmum; Athenæus vero lib. x. Aeſchylum primum ex omnibus contendit, Iaſonem ἐν καβείροις ebrium induxiſſe, Heroas teneri mentitus ebrietatis vitio, quo ipſe adeo laborabat, vt niſi ebrius Tragœdijs ſcribendis manum non admoueret, quę propterea Liberi Patris eſſe dictæ ſunt. Quin & libro primo, eo nomine illum reprehendit, quod inepte, ac indecore Græcos tam ebrios inducit, vt matulas illiſas mutuis plagis perfringant. Horum exemplo, ſubſequentibus temporibus, alij alias ad libitum Perſonas inuenerunt, quas attingit Donatus ad Terentium, & longiori ordine recenſet Pollux lib. jv. cap. xix. quibus conniu-

connumerari poteſt ea, quam geſtãtes σφλωοπώγωνας appellat in Saturnalibus Lucianus. Latinorum primos Comædiam Perſonatos egiſſe Cincium, & faliſcum è Donato comperimus; & primam ex omnibus Næuij quandam fabulam Perſonatos Hiſtriones habuiſſe, voluerunt nõnulli, vt eſt apud Feſtum, vnde Perſonatæ fabulæ ipſa nomen traxerit. *Sed, cum poſt multos annos* (verba ſunt Feſti) *Comœdi, & Tragœdi Perſonis uti cœperint, verißimilius eſt, eam fabulam propter inopiam Comœdorum actam nouam per Atellanos, qui proprie vocantur Perſonati, quia ius eſt ijs, non cogi in Scena ponere Perſonam, quod cœteris Hiſtrionibus pati neceſſe eſt.* Terentij vero ætate, Hiſtriones Perſonatos egiſſe, præter Donatum, teſtatur vetus ipſius Terentij Codex in Vaticana ſeruatus, in quo Laruati paſſim, Perſonatiq; Hiſtriones picti cernuntur. Mirumq; tanto in honore apud Hiſtriones ipſos Perſonas fuiſſe, vt Theatralis applauſus gloriam illis quaſi acceptam referrent, quod notabiliſſimi euentus exemplo confirmat Plinius Naturalis hiſtoriæ lib. vij. cap. liij. M. Ofilium Hilarum Comœdiarum Hiſtrionem narrans, cum populo admodum placuiſſet, die natali ſuo, conuiuio exhibito, Perſonam eo die vſurpatam intuentem, coronam è capite ſuo in eam tranſtuliſſe, taliq; habitu rigentem, nullo ſentiente expiraſſe. Quid vero, ſi circumforaneos iſtos ἀγύρτας, qui cantionibus inconditis, rudique

dra-

dramatis quadam ſpecie plebeculam alliciunt, cui medicaminibus illis ſuis imponant, priori quo non defuiſſe, neq; minus, quam nunc temporis Perſonis vſos fuiſſe dicamus? Non defuerunt tamen, ſi credimus Athenæo lib. xiv. qui tale prorſus inſtitutũ profiterentur, quos μαγῳδούς, vt & Strabo libro itidem xiv. artem vero μαγῳδίαν idcirco aſſerit appellari, quod ſuis illi cantionibus Magicæ artis præſtigia, medicamentorũq; vires declararent: Eos vero quam ſæpiſſime, argumento è Comœdis deſumpto, varias Perſonas repræſentaſſe, nunc fęminæ, nunc lenonis, nunc adulteri, nunc temulenti. Apud Heſychium *μαγῳδὴ mollis eſt ſaltatio*, ὄρχησις ἁπαλή, *dicta* (inquit ille) *à Chryſogono Mago*. Compares Magodis fuiſſe quodammodo videntur ij, quos Athenęus idem φαλλοφόρους ait appellari, item, quos ἰθυφάλλους ex Semo Delio, quorum illi, quaſi Hiſtrionum præſultores in ſcenam prodibant, carmina quędam Baccho pręcinentes, non ij quidem Perſonis faciei admotis, ſed hederaceo quodam integumento adoperti, denſiſq; floribus, ac hædera ornati, ita, vt peculiari quodammodo Perſonati apparerent. ἰθύφαλλοι vero Perſonati prorſus, coronaſq; geſtantes ebrios referebant, quorũ munus erat, vt φαλλὸν geſtantes, carmen quoddam obſcœnum, quod nomen ipſum deſignat in Theatris proferrent, illudque idem fortè eſt, quod φαλλικὸν ὄρχιμα ἐπὶ Διονύσῳ Polluci dicitur lib. jv. cap. xiv.

xiv. *Phallica saltatio in honorem Bacchi*. Sed his relictis ad ὄρχησιν transeamus, quæ mirabilis præ cæteris, quod supra iam diximus, inter scenæ spectacula extitit, de qua vetus epigramma.

Tot linguæ quot membra viro, mirabilis ars est,
Quæ facit articulos, ore tacente, loqui.

Nulla etenim fabula erat, dramati accommodata, quam gestibus, saltuq; non ita exprimeret saltator, quin, vt ait Lucianus de Saltatione, *Personis in scenam introductis gestibus per omnia responderet, neq; ea, quæ dicuntur ab introductis optimatibus, aut Tyrannicidis, aut agricolis, aut mendicis discrepabant, sed in vnoquoq; illorum proprietas, & excellentia demonstrabatur*: Sic, vt Demetrius quidam Philosophus, ad huiusmodi aliquando spectaculum inuitatus, audire se, non tantum videre dixerit ea, quæ saltator faceret. Saltatores autem Personas habuisse, tum verisimilitudo docet, ex diuersimodæ imitationis necessitate deducta, non enim, absq;, tali figmento, exacte poterat exprimi pars illa ὀρχήσεως, quam, è tribus secundam, σχῆμα Plutarchus appellat συμποσιακῶν jx. problemate xv. quod in eo gestu consisteret, ex quo propositæ fabulæ imitatio dignoscebatur: Tum verbis disertissimis Artemidorus cap. lxxiix. ὀνειροκριτικῶν. *In theatro saltare sibi videri compositum ad hoc, & alio apparatu instructum, probariq;, ac laudari, pauperi quidem opulentiam significat, sed non vsq; ad senectutem; Regias enim*

nim Personas exprimit, & imitatur, & multos ministros habet saltator, verum post actum, & finitum drama solus relinquitur. Sed apertius multo Lucianus his verbis. *Saltationis habitus, quam decens sit, & modestus, quorsum attinet dicere, cum cæcis quoq; ista sint perspicua. Larua ipsa pulcherrima, & subiectæ fabulæ respondens, non immane hiat, vt Tragicæ, sed saltationi per omnia conuenit.* Quin, & huiusmodi saltatores ex eo Pantomimos appellatos idem tradit, quod, vel vnus saltator tot Personas sustineret, quot partibus fabula constaret. *Pantomimo nanq;* (quod Cassiodorus ait Variarum jv. epistola vltima) *à multifaria imitatione nomen est: Idem corpus Herculem designat, & Venerem; fœminam præsentat, & marem; Regem facit, & militem; senem reddit, & iuuenem, vt in vno videas esse multos, tam varia imitatione discretos.* Propterea barbarum quendam admiratum, quod quinque Personas saltatori vnico apparatas vidisset, qui se omnes repræsentaturum polliceretur, Lucianus dixisse refert, videri sibi, animas plures habere eum, qui talia auderet vnico tantum corpore præditus. Circa Augusti primum tempora artem hanc prodijsse, auctor est Zosimus, de qua, plura qui volet, vel ex Luciano hauriat, è quo fonte pauca hæc propinasse satis habeo, vel ex Plutarcho, quo superius digitum intendi, vel etiam ex Athenæo lib. j. Si non ex ijs, quæ multa collegere, Scaliger Poetices primo, cap. xiix. &

Bullengerus primo de Theatro cap.xliij. Ad vlteriora enim me ipsius argumenti ratio, suo quidem iure, non tergiuersantem, auocat.

PErsonæ, & σχηματισμοὶ in sacris celebritatibus. In Saturnalibus. Nonis Caprotinis. Bacchi solennibus, vbi de Bacchanalibus, & Liberalibus. In minusculis Quinquatribus. In Megalensibus. Apud Coos in Herculis sacris. Naharualorum sacerdos. Argiuarum mulierum ὑβριστικά, ijsque pene similis Charondæ sanctio. Sacra Veneris in Atthide; Romæq; Mutini Titini; et quis ille Deus. Pœnorum mos in filijs Saturno immolandis. De Bona Dea Iacobonius quidam notatus. Ex Apuleio Isidis Pompa. Calcagnini lapsus. Syriæ Deæ circumlatores.

Caput III.

OST Scenæ, Theatriq; spectacula, nullibi magis apud veteres in vsu fuisse Personam, vestitusue absonam mutationem obseruaui, quam in eorum, quos veluti Deos habebant festis, sacrisq; recolendis, quo fit, vt omnem illum cultum, sui ipsius causa, per omnia ridiculum, ex huiusce ritus accessione, tanto maiori ludibrio dignum fuisse appareat, vt ab eo non satis demirer,

demirer, poſt diuturna tandem ſæcula, ſapientiſſimos homines, immo & gentes vix auelli potuiſſe. De mutua inter Dominos, & ſeruos veſtium permutatione, quæ per ſeptem dies menſe Decembri fiebat inhonorem Saturni, notum eſt magis, quam, vt explicatione indigeat, cum ex antiquis habeamus Lucianum, & Macrobium peculiaribus libris Saturnaliorum nomine, ſingula ad hunc ritum attinentia pertractantes: è quibus non omittendum illud occurrit apud Lucianum, quod è re noſtra eſt, paucis forte notatum; fas fuiſſe ijs diebus, præ cęteris ſolutioris ludi generibus, facie fuligine oblita incedere. Saturnalia etiam fœminis propria fuiſſe Calendis Martijs, affirmat Lazius lib. x. commentar. cap. jx. in quibus conſimilis veſtium mutatio ab ijs vſurparetur, quæ præter auctores ab ipſo citatos, innuit Macrobius Saturnalium primo, cap. xij Et ne inuidētiæ cauſa inter ancillas, & famulos altercatio oriretur, Feſtum ancillæ quoque, quam ſimillimum, quod Nonas Caprotinas appellarunt ex eo nactæ ſunt, die quinta Iulij Menſis, quod vt refert ἐν παραλλήλοις, & alibi Plutarchus, cum bello Gallico, hoſtilis concubitus dedecus à Matronis, vafro commento, auertiſſent, dignæ viſæ ſint, quæ in huius facinoris memoriam, ſtato die, matronali veſtitu ſuperbirent. Quod, ex pari euentu, apud Smyrnæos quoq; celebre fuit. Si vero hæc præterire velimus,

non prætereunda certe Bacchi solennia, in quibus talem imprimis ritum vsurpatum scimus. Threiciarum mulierum Bacchantium habitus, quo schemate, Prognes astu, Philomela delitescens, Terei custodiam euasit, nil aliud, quam Laruas quasdam fuisse deprehéderit, qui Ouidij hos versus vj. Metamorph. attentius considerauerit.

Tempus erat, quo sacra solent Trieterica Bacchi
Sithoniæ celebrare nurus, nox conscia sacri,
Nocte sonat Rhodope tinnitibus æris acuti,
Nocte sua est egressa domo Regina, Deiq;
Ritibus instruitur, furialiaq; accipit arma;
Vite caput tegitur, lateri ceruina sinistro
Vellera dependent, humero leuis incubat hasta.

Et paulo post.

Germanamq; rapit, raptæq; insignia Bacchi
Induit, & vultus hæderarum frondibus abdit.

Cæterum hunc ritum, non apud Thraces tantum, sed & apud Græcos, & Latinos frequentem, peruetustumq; fuisse ex Virgilio habemus Georgicorum ij. cum luculenta adeo Personæ descriptione, vt ea, quæ attuli nullum certius argumentum requirant.

Baccho caper omnibus aris
Cæditur, & veteres ineunt proscenia ludi;
Præmiaq; ingentes pagos, & compita circum
Thesidæ posuere, atq; inter pocula læti
Mollibus in pratis vnctos saliere per vtres;

Nec

Nec non Ausonij, Troia gens missa, coloni
Versibus incomptis ludunt, risuq; soluto
Oraq; corticibus sumunt horrenda cauatis.

Ne quis autem putaret de Bacchanalibus loqui Virgilium, quorum, & turpitudo nota est, & institutio recentior, quæque breui post (ante Virgilium certe) ob flagitiosam obscęnitatem Roma eiecta fuisse perhibet Liuius lib. xxxix. sacra hæc Liberalia fuisse sciendum est, in honorem Liberi Patris, ad vberiorem vinearum prouentum impetrandum instituta, quod ex eo constat, qui proxime post supracitatos sequitur Virgilij versu.

Hinc omnis largo pubescit Vinea fœtu;

Ea Græcis διονύσια fuere, neq; flagitiosis, & nocturnis congressibus, vt Bacchanalia, sed ludicris quibusdam, & ridiculis, tum quouis anni tempore potu vini vberioris solenniter peragebātur, tum etiam præfinitis diebus. Incidebant enim Romæ post veris initia, quo tempore vina à fecibus eximebantur: In Græcia vero, quod Theophrastus expresse docet χαρακτήρων cap. iij. περὶ ἀδολεσχίας, in mensem ποσειδεῶνα; qui, vel sit December, vt facit Theodorus Gaza; vel Ianuarius, vt Iosephus Scaliger, vel vtriusq; partem occupet, quod pluribus probatur, vt magis consentaneum; τοῦ παντὸς διαμαρτάνει Auberius, qui hunc Septēbrem interpretatur, πυανεψιῶνα Iulium, Βοηδρομιῶνα Iunium, quorum ille verius sit

Octo-

Octobris, & Nouembris pars, hic vero Septembris, & Octobris. Sed, ne longius euagemur, quod in his tralatitijs haud difficulter euenit, prętcr hæc Bacchi sacra, fuerunt etiam minusculæ Quinquatrus, in honorem Mineruæ, in quibus Personæ adhiberentur, si Plutarcho standum, quęstionum Romanarum lv. Idibus Ianuarijs; si vero Ouidio, fastorum vj. cui etiam Censorinus adstipulatur cap. xj. Idibus Iunijs. Ouidius.

Et iam Quinquatrus iubeor narrare minores,
Huc ades ò cæptis, flaua Minerua meis.
Cur vagus incedat tota tibicen in vrbe,
Quid sibi Personæ, quid toga picta volunt?

Censorinus vero. *Non tibicinibus, per quos numina placantur esset permissum, aut ludos publice facere, aut vesci in Capitolio, aut Quinquatribus minusculis, hoc est Idibus Iunijs* (malim vrbem, si corrigendi ius mihi arrogarem, non enim facile occurrit, hoc alibi, quam Romæ factitatum) *vestitu, quo vellent Personatis, temulentisq; vagari.* His accedunt, quæ scribit Valerius lib. ij cap. v. à quo cœremoniæ huius originem petere cuiuis erit in promptu. *Tibicinum* (inquit) *Collegium solet in foro vulgi oculos in se conuertere, cum inter publicas, priuatasq; ferias, actiones, Personis tecto capite, variaq; veste velatis, concentusq; edunt.* In Megalensibus quoq;, qui à die ante Nonas Aprilis, vsque ad v. Idus, in honorem Matris magnæ, celebrabantur, ait libro

libro primo Herodianus; *Summam omnibus quouis ludendi modo conceſſam licentiam, adeo, vt vnuſquiſque quamcunq; vellet Perſonam repræſentaret, neq; vlla eſſet tam magna, aut eminens dignitas, cuius habitum non liceret ei, cui lubitum fuiſſet, induto ludere, & veram ſpeciem occultare, ita vt non facile eſſet eum, qui imitaretur ab eo, qui reuera eſſet dignoſcere*; ſic, vt licentiam huiuſmodi ad ſtruendas Commodo inſidias opportunam putauerint nonnulli, infauſto tamen euẽtu. In his etiam ſacris, ante Deæ ſimulacrum ludere, Matronaſque ſpectatæ pudicitiæ pſallere ſolitas, memoriæ prodidit Alexander ab Alexãdro Genialium xvj. cap. xix. quin, & conuiuia ſodalitateſq; inuicem agi; &, quod Ouidius teſtatur faſtorum jv. Scenici ludi populo exhiberi.

Scena ſonat, ludiq; vocant, ſpectate Quirites,
Et fora Marte ſuo litigioſa vacent.

Herculis etiam ſacra apud Coos Antiſtitem auſpicaturum, muliebrem ſtolam induiſſe, capitique mitram circundediſſe, narrat Plutarchus quæſtionum Græcarum lviij. ex eo occaſione deſumpta, quod Hercules ipſe, è Troia rediens, illuc tempeſtate delatus, cum Meropum multitudine opprimeretur, ad Threſſam quandam mulierem confugere, taliq; illos habitu fallere ſit coactus. Eodem prorſus ornatu (Tacito referente) Caſtoris, & Pollucis antiquæ religionis luco, apud Naharualos in Sueuia ſacer-

dos

dos præſidebat. E contra vero, mulieres apud Argiuos, patriæ ab hoſtibus Spartanis, poſt viros ingenti internecione cęſos, proprio Marte vindicatæ, gloriosum illud μνῆμα ſeruarunt, quod Plutarchus ἐν γυναικῶν ἀρεταῖς commemorat, vt in ipſo Nouilunio quarti menſis (qui Thot olim Aegyptijs, ipſis pari ſignificatione ἑρμαῖος, nobis September eſt) quo die ab ipſis proſpere pugnatum fuerat, ſacra quotannis celebrarentur ὑβριστικά, ideſt contumelioſa, quibus mulieres ipſæ virilibus tunicis, viri autem muliebribus induti intereſſent. Qua in re non tam videtur admiratione dignum, quod fœminile robur Naturæ modum exceſſerit, quin vberiorem riſum eliciat turpis virorum tolerantia, qui talem à ſe, quaſi muliebris ignauiæ confeſſionem extorqueri permiſerint: Recte enim, ſapienterq; Charondas (quod ſcribit Diodorus lib. xij.) nullum cenſuit grauius ſupplicium irrogandum ijs, qui, vel in prælijs ordines deſeruiſſent, vel patriæ cauſa armorum periculum ſubterfugiſſent, quam, vt in certiſſimum timiditatis, & inertiæ teſtimonium, muliebri ſtola exornati in medio foro omnium oculis exhiberentur. Cyprij quin etiam, quod Venerem marem ſimul, & fœminam exiſtimarent (vt cap. viij. lib. iij. Saturnalium Macrobius) ſignum ipſius habuerunt ſtatura, effigieq; virili, vtpote barbatum, veſte autem muliebri, cui ſacrum facturi apud Atthidem viri ſimul, & mulieres

mulieres indumenta viciſſim commutabant. Et, Feſto docente; *Mutini Titini ſacellum fuit Romæ, cui mulieres velatæ togis prætextis ſolebant ſacrificare.* Quod velamenti genus, cum vtiq; eſſet extraordinarium, non iniuria inter Perſonas locum ſibi vindicat; ſeu prætextam velimus (quod vero videtur ſimilius) peculiarem fuiſſe Magiſtratuum quorumdam, puerorumq; nobilium; ſeu cum Aſconio Pediano fœminis vſq; ad nuptias etiam communem. Mutinus autem ille erat, quem Arnobius libro jv. & Lactantius Inſtitutionum 1.cap.xx. Mutunum appellant, cuius immanibus pudendis, horrentiq; faſcino (ex quo forſan tales aliqui mutoniati dicuntur) ſponſæ nubentes inſidere permittebãtur, quaſi auſpicabile ducerent cæca illa pectora, quod illarum pudicitiam Dea ſter aliquis prior delibaſſe videretur. Ne autem pars vlla nefarij cultus Perſonæ velamento deſtitueretur, apud Plutarchũ περὶ δεισιδαιμονίας refert Empedocles, ſolitos fuiſſe Pœnos, quotieſcunque propria pignora hoſtias Saturno immolarẽt (quod conſuetum illis, præter omnes humanitatis leges) ipſorum genuinam formam alio ſchemate transformare, ea forte de cauſa, ne patrius affectus ab illa tam perſpicua agnitione excitatus, facinus execrandum retardaret. In ſacris etiã Bonæ Deæ Perſonas adhibitas, tradit Iacobonius quidam, de Veteri Cæſiorũ gente, quo auctore non compertum: Suſpicor vero,

Vnde illi procul dubio nomen, ſiue a Mutone a quo etiam

F in quoſ-

in quosdam versus illum incidisse, quibus Iuuenalis Satyra ij. fœdissimas suorum temporum libidines exagitans, in ipsius Deæ secretis sinistrum moré inualuisse demonstrat, vt exclusis à limine fœminis, solis maribus aditus ad illa pateret, cum alioquin religiosè adeo mares arceri consueuissent, vt etiam picturæ velarentur, quæ virilis sexus figurã repræsentarent; tristèq; adeo piaculum admissum crederetur, si cuius forte eo peruasisset audacia, vt non nisi grauissimo supplicio expiari posset, quod talem ob caussam, decreto Senatus, haud dubiè Clodius pertulisset (Cicerone pluries asserente) ni turpissimo corruptelæ genere à nefarijs iudicibus absolutioné extorsisset. Vidit, inquam, aut fallor, versus illos Iacobonius, putauitq; apparatum illum, quo viri modis omnibus in fœminas deformati describuntur, non, vt res est ad execrandæ libidinis vsum, sed ad sacrorum ritum pertinere; quæ dicta sufficiant, ne videar in lapsibus alienis (quod angue peius exhorreo) ingeniosus esse velle; licet Iacobonius idé, cum eandem, quæ Isis est, faciat Bonam Deam, manifestissimo rursus, nec tolerabili errore labi videatur. Isidis tamen sacrum apparatum, tanta schematum diuersitate, ridiculisq; cómentis instructum describit Apuleius Metamorphos. lib. xj. vt nulla verius Pompa; Personatorum quoddam simulachrum, & imitationem repræsentet. *Ecce* (inquit ille) *Pompæ*

magnæ

magnæ paulatim procedunt anteludia, vocibus cuiusq; stu dijs exornata pulcerrimè. Hic incincto baltheo militem gerebat; illum succinctum chlamyde copides, & venabula venatorem fecerant; alius soccis obauratis, indutus serica veste, mundoq; pretioso, & adtextis capite crinibus, incessu perfluo fœminam mētiebatur; porrò alium ocreis, scuto, galea, ferroq; insignem è ludo putares gladiatorio procedere: Nec ille deerat, qui Magistratum fascibus purpuraq; luderet; nec, qui pallio, baculoq;, & baxeis, & hircino barbitio Philosophum fingeret; nec, qui diuersis arūdinibus, alter aucupem cum visco, alter piscatorem cum hamo indueret. Cætera verò, quæ longa oratione prosequitur Apuleius, qui legere apud ipsum volet, haud iniucundam descriptionem habebit frequentissimę vtriusq; sexus turbæ, in qua alius prout libido esset alium gestaret habitum, à vero tamen longe diuersum, & in qua, vel ipsi Antistites laruatorum præseferrent imaginem, partim augustiori, quam pro cōsuetudine indumento, partim vero canis, aut etiam bouis facie suscepta. Quæ licet ex Aegyptiorum institutis emanasse videantur, non tamen ferendum, quod in Personatis Calcagninus hunc locum innuens, de Aegypto loquatur, cum apud Cenchreas, quod fuit Corinthiorum nauale, hæc se vidisse referat ὄνειος ille Philosophus. Mystas etiam Syriæ Deæ, quodammodo Personatos eius simulachrum deduxisse auctor est Apuleius idē Metamorph. ijx.

Varijs eos, dicens, *coloribus induſiatos, & deformiter formatos, facie cænoſo pigmento delita, & oculis obunctis graphicè prodijſſe, mitellis, & crocotis, & carbaſinis, & bombicinis iniectos*. Et hæc quidem de Perſonarum in ſacris, feſtiuiſq; Idolorum diebus apud veteres vſurpatione.

IDem ritus in epulis, & comeſſationibus, teſtimonijs, & exemplis comprobatus. In ijſdem Larua argentea è Petronio. σομάτια apud Auſonium. Mos Aegyptiorum, Chinenſium, Coorum, & mulierum Argiuarum. Lycurgi inſtitutum.

Caput IV.

DEORVM ſacris, atq; ſolennitatibus epulæ, & conuiuia proximè accedunt, ſiue publica ea ſint, ſiue priuata; In ijs verò Perſonas nõnunquã adhibitas, & σχηματισμοὺς teſtes ex antiquitate locupletiſſimos habemus. Athenienſium quidem moris fuiſſe in talibus Perſonas geſtare, Demoſthenes de falſa legatione docet, his verbis de Epicrate loquens. *Et huius execrãdi Cerybionis, qui in ſolennitatibus ſine Perſona comeſſatur.* Homini ſic exprobrans ſummam impudentiam, quod eum non puderet aliorum conſuetudini aduerſari, & ſine Perſona publico, feſtoq; conuiuio inte-

interesse. Idem etiam apertè satis Philostratus innuit ἐν εἰκόσι Comum Deum describens, quem multa turba circumseptum depingit, *in qua* (infit) *mulierculæ cum viris incedunt, & calceamentum commune habent, & præter propriā amiciuntur consuetudinem, nam Comus, & mulieri virum agere, & viro stolam induere muliebrem, muliebriterq; incedere permittit;* vtpotè, qui ebrietatis, & comessationum Deus sit creditus, vt Philostratus idem infra ἐν Βοσπορῷ, & ἀνδριόις. Neq; exēpla desunt ad hæc cōprobanda, legimus enim apud Athenæum lib. xij. Alexandrū illum Magnum cum lautius solito conuiuia celebraret, nunc Hammonis habitum purpureum, & cornua, tanquam Deum gestasse, nunc in Dianam se, aut Herculem, aut Mercurium refinxisse, quæ sanè fictiones, effigierumq; variationes (absque oris tegumento fuisse concedamus) Regem tamen illum verè lauratum, Personatumq; constituebant. Pari modo Augustus epulum amicis dedisse traditur, quod vulgo δωδεκάθεος vocabatur, in quo Deorum, Dearumq; habitu exornati conuiuæ discumbebant; ipseq; præcipuè Apollinis ornatu conspicuus. Qua de re festiuū est hoc, quod sequitur Epigramma apud Suetonium in eius vita capite lxx.

Cum primum istorum conduxit mensa choragum,
Sexq; Deos vidit Mallia, sexq; Deas;
Impia dum Phœbi ludit mendacia Cæsar,

Dum

Dum noua Diuorum cænat adulteria:
Omnia se à terris tunc numina declinarunt,
Fugit & auratos Iupiter ipse thoros.

Quin, & publicè acclamatum est, Deos frumentum omne comedisse, cum summa penuria, & fames inter hæc ciuitatē vrgeret. Solitum etiam fuisse, vt Laruæ quædam in medium conuiuiū iacerētur, ea arte fabricatæ, vt figuram quamlibet exprimerent è Petronij Satyrico vulgatum est, cuius hæc sunt verba. *Potantibus ergo, & accuratißimè lautitias nobis mirantibus, Laruam argenteam attulit nobis seruus, sic aptam, vt articuli eius, vertebræq; coactæ in omnem partem flecterentur. Hanc, cum super mensam semel, iterumq; abiecisset, & catenatio mobilis aliquot figuras exprimeret, Trimalcio adiecit;*

Heu, heu nos miseros, quam totus homuncio nil est,
Sic erimus cuncti, postquam nos auferet orcus.

Quæ res ideo fiebat, vt mutationis, breuitatisq; vitæ homines commonefacti ad lætitiam incitarentur, quò de præsentis vitæ fructu nihil abijcerent. Tangit etiam hunc morem Ausonius in Præfatione Eydilli xiij. ludicriq; hoc genus illud esse asserit, qđ supra diximus σομάτιον, Latinis oscilla nuncupari. Id verò notum est ab Aegyptijs profectū, apud quos solenne erat (teste Herodoto in Euterpe) vt vnus aliquis ligneū cadauer inter epulas circumferret, conuiuas hoc pacto ad bibēdum, & oblectationem inuitans

uitans. Nec prætereundum hoc loco, quod de Chinensibus scriptum inuenimus, quam gentem bonis moribus excultam, multarumq; rerũ admirabilium ante Europæos inuentricem fuisse cõsentiunt de rebus Indicis vniuersi ferè Scriptores; consueuisse eos scilicet, vt nullius generis lautitiarum desideriũ relinquatur, conuiuas, quos opiparo admodum apparatu excipiunt, per homines Personatos iocis, & facetijs oblectare. Pertinet huc etiã, quod de Cois habet Plutarchus quæstionum Græcarum li jx. statutum apud eos, vt in nuptiarum solennibus vir muliebri veste vteretur, quo veluti Symbolo demõstratum fuisse crediderim, vel alternam operam viri, & vxoris in re familiari administranda necessariam, vel potius virilem animum vxorijs, patrijsq; affectibus debilitari, quasiq; effęminari plerunq; solitum, iuxta eam Lucretij sententiam.

Et Venus imminuit vires, pueriq; Parentum
Blanditijs facilè ingenium fregere superbum.

Quam Tassius noster Poematis emendatissimi Rhapsodia x. In Orcano quodã elegantissime expressit.

E lieto homai de' figli, era inuilito
Ne gl'affetti di Padre, e di Marito.

Huic vero Coorum consuetudini legem, quasi contrariã ab Argiuis mulieribus, post rem bene gestam insolescentibus sancitam, qua nuptæ in ipso concũbendi actu barbam habere iubebantur, sat erit digito in-

to innuiſſe apud Plutarchum de mulierum virtutibus, cum nihil ſuboleat prorſus, niſi muliebris impotentiæ redundantiam, in virili ſexu proculcando ferociter debacchantem. Probabiliore conſilio apud Spartanos Lycurgus nubentibus fœminis virilem habitũ, capillorumq; tonſum deſignauit (quod ex eiuſdem auctoris arcula deprompſimus) vt, quas cæteroquin maſculis exercitationibus aſſuefactas volebat, tali myſterio commonefaceret, ad hoc potiſſimum virile robur, animumq; neceſſarium ipſis futurũ, vt onera vitæ coniugalis intrepidè ſuſtinerẽt.

PErſonæ in Triumphis θρίαμβος vnde. Huius rei ab Athenienſibus origo. Perſonæ in bellis, & σχηματισμοὶ ad hoſtes decipiendos, ſed, & ad terrendos, cuius rei exempla è Gelonis, Aethiopibus, Phocenſibus, Ariјs, Hunnis, & Britannis, vbi per occaſionem glaſti vox aſſerta apud Cæſarem; & de Agathyrſis Seruius mendaciј conuictus. Exemplum è Britannicis item mulieribus. De veteribus quibuſdam armaturis, & Turcarum Dellyis.

Cap. V.

SI verò in bellis etiam, immo, & in ipſa Triumphi celebritate Perſonarum quãdam ſpeciem viſam dicamus, ne quis abſurda nimis me proferre exiſtimet: De triumphis enim notum eſt, adeo, vt à thriјs, quæ

ſic á-

ficulnea ſunt folia, quæq; ante inuẽtas Perſonas earum vicem ſupplebãt, Triumphi nomen deductum aliqui velint. *Priuſquam enim* (ait tomo ij. Zonaras in Diocletiano) *ſcenici Perſonas excogitaſſent, ficulneis folijs facies velati, dicteria verſibus Iambicis proferebant, quam licentiam & milites in Victoriæ feſtiuitate, eodem ornatu, in Victores vſurpabant, atq; hinc Triumpho nomen: ἀ θρίον,* ſcilicet, & ἴαμβος, θρίαμβος, quę vox pauliſper immutata latine Triumphum effecit, quod & Sudas quaſi confirmare videtur; licet alij non deſint, qui nomen hoc aliundè deriuaſſe opinentur. Vtcunq; ſit, talem apud Romanos militum licentiã in Triumphis nõ eſt, qui ignoret, quod validiſſimi argumenti loco deſeruit. Indicat præ cæteris lepidè Martialis lib. jv.

Conſueuere iocos veſtri quoq; ferre triumphi,
Materiem dictis nec pudet eſſe Ducem.

& lib. vij.

Feſta coronatus ludet conuitia miles,
Inter laurigeros cum comes ibit equos.

Quam licentiam à veteri Athenienſium inſtituto fluxiſſe, vero haud abſimile videtur, apud quos nihil minus permittebatur Perſonatis hominibus celebres quoſcunq; viros, in publicis Pomparum apparatibus, conuitijs appetere. Quod priuſquam occurreret apud Dionyſium Halicarnaſſeum lib. vij. didiceram ego ex Demoſthenis oratione περὶ τῆς

παραπρεσβείας, in qua tale probrum ab ipſo Aeſchini obijcitur. *Etſi pileolo capiti impoſito obambularis, & in me conuitia dixeris;* quo loco eius ſcholiaſtes Vlpianus annotat; *Homines Perſonas geſtantes in Pompis conuitiari ſolitos, infraq; eas pileolos habuiſſe, ne læderetur, & attereretur caput;* non tantum πιλίδια nominans, vt Demoſthenes, ſed expreſsius etiam προσωπεῖα. Si quis autem abſurdum exiſtimaret, quod pileolos infra Perſonas habuiſſe tales dicantur, qui, ſecundum probabiliorem veriſimilitudinem, eas infra pileolos habuiſſe debuerant; is conſiderandum ſibi proponat, nulla re nos prohiberi, quo minus credamus, fieri potuiſſe, vt Veterum Perſonæ ea fuerint forma, & magnitudine, qua, ſinciput vniuerſum occupantes, eiuſmodi pileolis locum infra ſe facilè relinquerent. Adſtipulantur ijs, quæ diximus, Hermogenes libro de Methodo grauitatis, nec non Plutarchus ἐν πολιτικοῖς παραγγέλμασι, ciuilem virum à tali petulantia ſpecioſiſſimo auocamento deterrés: Atq; hinc eſt, quod Socrates nihil commotus ſit, ob contumelioſa in ſe Ariſtophanis verba, quod (vt eſt apud eundem περὶ παίδον ἀγωγῆς) nihil differre perſuaſum haberet, in Theatro ne, an in publico conuiuio dicterijs inceſſeretur. Quis neget autem, haud multũ à Perſonatis diſtaſſe Alexandrum illum Magnum, eiuſq; copias, cum (vt refert Q. Curtius, cæteriq; eius vitæ Scriptores) comeſſabundus per Cara-

ramaniam inceſsit, Bacchi cum triumphum imitatus, ita, vt exercitus ille non militum, ſed furentium Baccharũ chorus videretur. Et hæc quidem de Triumphis ad propoſitum argumentum in mentem venere. De Perſonis verò, ſeu Perſonarum quadã ſpecie in ipſis prælijs, vel ad circumueniendos, vel ad perterrefaciẽdos hoſtes vſurpata; quantum quidem ad fallendos, hoc inter ſagaciora ſtratagemata ſemper obtinuiſſe teſtãtur hiſtoriarũ monumenta, maximèq; qui talia collegere Frontinus, & Polyænus, vt valentiores quiq; è militibus, ex occaſione, vel in fœminilem habitum cõponerentur, quod fecit Solon aduerſus Megarenſes, vel etiam in hoſtilem, qđ Darius aduerſus Sacas, Cimon aduerſus Perſas, Cato aduerſus Pœnos, alijq; aduerſus alios fecere. At quod ad terrorem inferendum, vt res eſt minus fortaſſe cognita, pluribus videtur exemplis confirmanda. Horrendum præbuiſſe ſpectaculum, ſuper omnia Laruarum terriculamenta, credendi ſunt Geloni (è Scythis ij fuere) de quibus Claudianus aduerſus Rufinum primo.

Membraq; qui ferro gaudet pinxiſſe Gelonus.

Ex quo *Pictorum* Epitheton nacti ſunt apud Virgilium ij. Georgicorum. Hi prodeuntes in prælium, quod Pomponius Mela docet libro ij. cap. j. atteſtaturq; Solinus capite xxv. *Hoſtium cutibus equos, ſeq; velabant, illos reliqui corporis, ſe capitum,* quod & quo-

ridiano vestitu Antropophagi fecere; *Cutibus cum capillo* (verba sunt Plinij libro vij. cap. ij.) *pro mantelibus ante pectora vtentes.* De Aethiopibus habet Alexander Genialium 1. cap. xv. eos dimidiatum corpus minio, dimidiatum gypso illinire solitos, quod & Phocenses aliquando fecisse, tradit Herodotus Vrania, Telleam quendam Eleum vaticinum narrãs, sexcentos viros è Phocensibus præstantissimos, gypso tam ipsos, quã arma obleuisse, eosq; sub noctem Thessalis immisisse, quos Thessalorum primo excubitores, prodigium quoddam arbitrati, mox exercitus ipse adeo exhorruit, vt ad amplissimã victoriam locum Phocensibus dederit. Arij Germaniæ populi (vt est apud Tacitum in Germania) *Insitæ feritati tinctis corporibus arte lenocinabantur, ipsaq; formidine, atq; vmbra feralis exercitus, terrorem inferebant, nullo hostium sustinente nouum, ac velut infernum aspectum.* Quamobrem non penitus laude caret, quod hisce commentis tot, tantæq; nationes terribilem aspectũ in militaribus congressibus affectauerint. Nam, qđ subijcit idem Tacitus, *Primi in omnibus prælijs oculi vincuntur.* Hunni etiam præliaturi, si Bonfinio fides Historiæ Hungaricæ lib. secundo. *Hirsutis se pellibus induebant, barbisq; demissis, & intonsis crinibus, villorum instar feroces tantum terroris toruis obtutibus adijciebant, vt solo aspectu, ne dum congressu hostes absterrerent.* Sed omnium maximè, quod sciam, Britan-
nis

nis celebris hæc cõſuetudo fuit, *vt glaſto ſe inficerent, quod cæruleum efficit colorem, atq; hoc horribiliori eſſent in pugna aſpectu;* quod de ijs teſtatur Cæſar belli Gallici lib. v. apud quem, non ſatis mirari poſſum, quãuis aliam lectionem, nec ſine veterum librorum auctoritate, inualuiſſe potius, quam glaſti vocẽ; quam genuinam eſſe lectionem, vel ex eo certum eſt, quod Plinium habemus lib. xxij. cap. j. talem appoſitè glaſto proprietatem aſſerentem. Ex hac corporum tinctura factum eſt, vt apud diuerſos auctores, diuerſa nomina ſortiti ſint Britanni: Eos etenim Propertius *Infectos* appellat, Martialiſq; alibi *cæruleos*, alibi *pictos*. Niſi epitheton hoc ad id referre malimus, quod de ijſdem tradit Solinus cap. xxxv. *Britannis per artifices plagarum figuras, iam inde à pueris, variæ animalium effigies incorporantur, inſcriptiſq; viſceribus, hominis incremento pigmenti notæ creſcunt:* Hoc idem confirmat Herodianus lib. iij. ad Seueri vſq; tempora ſeruatum fuiſſe; ex quo fortaſſe fuit, quod gens ex illis Pictorum nomine, non patrio, & veteri, ſed è re nato à Romanis ſit appellata, quod conijciendum reliquit Claudianus eo verſu in iij Honorij Cõſulatu;

Ille leues Mauros, nec falſo nomine Pictos
Edomuit, Qui, & in bello Getico dixerit.
Venit & extremis legio prætenta Britannis,
Quæ Scoto dat frena truci, ferroq; notatas
Perlegit exanimes, Picto moriente, figuras

Stig-

Stigmata Britonum Tertullianus nominat libro de velandis virginibus, & *Pigmata* Isidorus originum lib. xjx. cap. xiij. Seruiusq; ad illud jv. Aeneidos.

Curetes, Dryopesq; fremunt, pictiq; Agathyrsi.

Picti autem(dicit)*non stigmata habentes, vt gens in Britannia, sed pulchri, hoc est cyanea coma placentes.* Quem tamen, quod pertinet ad Agathyrsos, Solinus capite xxij. cum eoq; Mela lib. ij. cap. j. mendacij arguũt, disertè exprimentes; *Ora, artusq; pingere solitos Agathyrsos, & sic, vt ablui nequirent, & quanto quis altero præstaret, tanto propensiore se nota tinxisse, vt esset indicium humilitatis minus pingi.* Simile quiddam de Getis Claudianus indicat de bello Getico.

Crinigeri sedere Patres, pellita Getarum
Curia, quos plagis decorat numerosa cicatrix.

Quod & de multis orę Aphricanæ populis, & de Floridensibus in America narrant, qui eas regiones perlustrarunt. Et, vt ad Britannos redeam, notatu dignum illud est, quod ad rem facit, fœminas eorum scilicet, virorum ferociam imitatas habitu terribili sumpto, aliquando in aciem prodijsse. Testem dabo Tacitum Annalium xjv. *Stabat pro litore* (de Mona insula loquitur, quò se perfugæ receperant, incolisq; sociauerant) *Diuersa acies, densa armis, virisq; intercursantibus fœminis, in modum furiarum, veste ferali, crinibus deiectis, faces præferebant.* Cuius aspectus nouitate, milites adeo percussos affirmat, vt, quasi hæren-

hærentibus membris, immobile corpus vulneribus præberent. Huc congruenter caderet, quod Longobardicæ mulieres fecisse dicũtur, capillis in modum barbæ compositis, quo numerosioris exercitus speciem præberent, vnde illi genti nomen; ni, qui eius Historiam cõscripsit Paulus Diaconus fabulã hanc, ceu anile commentum, exploderet. Quod verò liquido demonstret, hoc veluti stratagema non populorum solummodo prioribus sęculis agrestium, sed, & mitiorum, prudentiorumq; fuisse; visuntur hodieq; in celebrioribus potentiorum Dynastarum armamentarijs peruetustæ casſides, Personarum instar, & ad humani vultus, & ad brutorum similitudinem fabricatæ. Tales prorsus à Germanis adhibitas, auctor est Plutarchus in Mario, quẽadmodum Celtas Diodorus ait lib. vj. in ijs, vel naturalia cornua apposuisse, vel auium, & quadrupedium effigies expreſsisse; Nec diuersum valde Parthorũ ritum affert è Suda Lipsius Dialog. v. libri iij. de Militia Romana, qui non ferarũ imagines, sed capita ipsa galeis adaptabant, earum rictibus ad augendum horrorẽ vtentes: fuitq; id etiam Romanis ipsis familiare, vt non solum signiferi omnes (quod Vegetius habet cap. xvj. lib. ij.) galeas haberent *ad terrorem hostium Vrsinis*, vel vt alij legunt *hirsutis pellibus tectas*, sed & milites vniuersi, Polybio teste, Lupi pellem, aut eiusmodi aliquid ipsis imponerent. Vnde est,

quod

quod galeæ nomen non à galero, sed à felina pelle, licet non satis apposite deducendum Iosephus Scaliger arbitretur in suis ad Varroné coniectaneis, quasi ἀπὸ τῆς γαλῆς tantũmodo, nec aliundè, nomen sumpsisse debuerit, quod ex cuiuslibet animalis exuuijs conficiebatur. Quæ dicta sufficiant, si corollarij loco tantum adijciamus, quæ libro iv. cap. xiij Itinerum Orientalium refert Nicolaius; quosdam esse apud Turcas armaturæ leuis equites, sine stipendio militantes, quos Dellyos vocant, quasi eo idiomate stultè audaces, tum, quia insignis eorum sit præ cæteris, in prælijs conserendis audacia, tum quia deformi habitu, non tam conspicuos se, quam ridiculos præbeant, cum villosis Vrsorum pellibus totum corpus induti, caput Leopardi exuuijs contecti, singularis ornamenti loco in ipso frontis medio immensam Aquilæ caudã gestantes, eiusdemq; alis parmæ defixis exẽplar verissimũ effingãt laruális simulacri.

PRomiscua quædam de Personarum vsu: Puta in luctu vt Lycij. In Cæsarum ἀποθέωσι, & Virorum illustrium funeribus. In nocturnis Bacchationibus. Alexandriæ in thure interpolando. Polluci lux de mulierum Personulis. Idem correctus. Chinensium fœminarum Personæ. σχηματισμοὶ luxus, & libidinis causa, tum virorum, tum etiam populorum; quod improbatum ex veteri le-

ri lege Deuteronomij. Senecæ loci duo ex collatione illustrati. Mulieres sexum mentitæ.

Caput VI.

ON tantum in ijs, quæ supra recensuimus, Personas, habitusq; fictitios suscipere è veteri more fuisse sciendũ est; sed, & in multis alijs, quæ vnico hoc capite promiscuè visum est superioribus adtexere. Cõsueuere Lycij, vt ex Valerio Maximo cõperimus libro ij. capite vj. cui, & fauet Plutarchus ἐν παραμυθητικῷ πρὸς Ἀπολλώνιον, *quotiescunq; ijs luctus incideret, vestem muliebrem induere, vt deformitate cultus commoti maturius stultum proijcere mærorem vellent.* Quod prudenti consilio cauit, qui legem illis præscripsit, luctum significans rem esse muliebrem, & à virili dignitate remotam, proinde celeriter excutiendam. Quin, & cum Romanorum Principum, seu efferretur funus, seu consecratio perageretur Personas fuisse visas, testis est locupletissimus Herodianus, libro jv. cui vel soli nefas sit fidem derogare, ni testes etiam alij duo accederent ἐκ τῶν διὸς δ᾽ἐλτων Dionysius Halicarnasseus, & Suetonius, quorũ ille certiores nos reddit lib. vij. priscis etiam temporibus *Satyricos saltatores in Illustrium virorum funebribus pompis feretrum præcessisse*: Hic autem in Vespasiano, ta-

lem consuetudinem funeribus Cæsarum nominatim adscribit, in ipsius Vespasiani funere inquiens, Fauonem Archimimum, Personam eius ferētem, vt moris erat, facta, ac dicta viui imitatum fuisse. Porrò hæc sunt Herodiani verba. *Currus item decenti ordine circumaguntur* (circa rogum nempè, in quo Principis iacebat cadauer) *insessi purpuratis rectoribus, qui Personas ferant, imagines habentes omniū Romanorum, qui gloriosè exercitus duxerunt, vel regnarunt; quæ, vbi celebrata sunt, facem capit imperij successor, &c.* Fuit præter hæc antiquitus peruersis adolescentibus in more positum, Laruis susceptis, vrbes noctu peruagari, commentitioq; schemate obuios quoscunq; ludificari, qui fortè mos etiam num vigeret, ni procacitas huiusmodi rectorū seueritate coerceretur; Quam veteres tamen haud impunitam relinquerunt, peculiari constituto Magistratu, qui nocturnos errones castigaret, quod ex ijs Sosiæ serui verbis apud Plautum Amphitruone colligitur, vbi is, multa iam nocte præ foribus obambulans, infit.

Quid faciam nunc, si tres viri me in carcerem compegerint?
Inde quasi è promptuaria cella depromar ad flagrum.

Exemplū ijs, quæ diximus suppeditat Aelianus ποικίλων jx. cap. xxix. in hæc verba. *Socrates aliquando, concubia nocte, reuertebatur à cœna; Adolescentes igitur scelerosi, & nequam cum eum redire cognouissent, clam in insidijs expectarunt, cum accensis facibus, & furiarum*

Perso-

Perſonis; Socrates verò (vt qui non minus, quam improborũ ſcommata, horrifica etiam quęcunq; contemnere noſſet) *cum eos aſpexiſſet, nihil perturbatus conſtitit.* Conſimili exemplo, Neronem noctu per Vrbem debacchari ſolitum, referunt Suetonius, & Xiphilinus, eo vſq; dementiæ prouectum, *Vt putaret clã homines eſſe, propterea quod varijs generibus veſtium, & appoſitis comis vteretur.* Neq; alienum eſt à re noſtra, quod Langlæus affert è Plutarchi Cimone, de Damone illo Peripolta Chęronenſi, qui noctis tempore æqualium coitione facta, facieq; fuligine infecta Romanum quendam obtruncauit, à quo de ſtupro interpellatus vim pertimeſcebat; vt hoc exemplo fidem faciat, vetuſtam eſſe hanc peccandi conſuetudinem, quæ etiam nunc obtinet, vt nocturni graſſatores ſub quouis velamento, horrenda quæuis facinora perpetrandi ſumant audaciam. A cuius facinoris ſimilitudine haud multum abeſt, quod Plutarchus de Thebano Pelopida ſcriptum reliquit, & Heraclides de Antenore Cephalenio, quorũ vterq; muliebri amictu armis ſuperimpoſito, ſuæ quiſque Patriæ Tyrannos, tali commento deceptos, egregiè trucidauit. Nec ſilendum, quod habemus è Plinio lib xij. cap xiv. vnde inſignem quandam curam dignoſcamus ab Aegyptijs adhibitam, vt in commercijs ius cuiq; ſuum tribueretur. *Alexandriæ* (ait ille) *vbi thura interpolantur, nulla ſatis cuſtodit diligentia of-*

ficinas, subligaria signantur opifici, Persona adijcitur capiti, densusue reticulus, nudi emittuntur. Vt scilicet omnem aditum ad aliquid surripiendũ opifex sibi præclusum videret. Cum verò reticulum illum velint nonnulli, inter quos Langlęus, accipi debere pro fascia quadam linea, vel lanea, ad similitudinem retis facta, quam faciei quis admoueat, ne agnoscatur, in hunc sensum verba illa Ciceronis detorquentes, quę Actione vj. in Verris mollitiem profert; *Reticulumq; ad nares sibi admouebat tenuissimo lino, minutisq; maculis plenum rosæ.* Consideratio inde subijt (quamuis delicatos homines ad fœtores potius declinandos, quam ad faciem tegendam, talia crediderim adhibuisse) non recens inuentum fuisse, quod plerasque matronas, & præcipuè Gallicas factitare videmus, vt nempè, ad Solis æstum, & ventorum rigorem, siue etiam ad pulueris molestiam depellendam, tenui aliqua Personula sibi vultum operiant. Idq; eo audentius asseruerim, quod à Polluce lib. x. cap. xxxix. in vasculorum ordine connumerari videam προσωπεῖον, μορμολύκειον, γοργεῖον, & ex Platone in Sophistis, linteam faciem; ὀθόνιον enim prorsus πρόσωπον vel vt Hæschelio placet ὀθόνινον, non vt impressi habent ὠθόνιον legendum. In cuius vocabuli explicatione haud mirum est, eruditissimum Bullengerum, ansam se frustra fatigandi reperisse, à mendaci scriptura ω pro ο deceptum, quæ cuiuis etiam facillimè impo-

impoſuiſſet. Et, quod ad rem pertinet expreſſius ſu pra cap. xxix. inter inſtrumenta Gynecæi προσωπίς, & ex Ariſtophanis Danaidibus προσωπίδιον, hoc eſt Perſonula ab eodem Polluce reponuntur. Eandem cõſuetudinem retinere nobiles in China mulieres, elegantiſſima illinc aduecta peripetaſmata demonſtrant, in quibus tum variæ nitent animalium pictu ræ, tum præcipuè mulierũ imagines, quæ Perſonatę lectica vehuntur. Immane autem ad quantam longitudinem oratio excreſceret, ſi de ijs etiam minutatim diſſerere liberet, quos & luxus, & perditæ etiam libidinis gratia, vel muliebri, vel alio cuiuſuis generis ficto indumento amiciri ſolitos reperimus. Non deficiunt tamen exempla, ſi hominum ſingularium quæras Nyniæ, Sardanapali, Caligulæ, Neronis, Cõmodi, Elagabali, cæterorumq; huiuſmodi, quos naturæ piaculis iuſtius, quam hominibus adnumeres; quibus adiungas licet Polyſtratum illum Athenienſem, Theophraſti diſcipulum, quem refert Athenæus lib. xiij. tam molli, effœminatoq; fuiſſe ani mo, vt, quod Herculem olim Omphale ancillantem feciſſe dicunt, tibicinarum veſtes induere ſuſtineret. Si verò Vrbiũ etiam, & populorũ, Sybaritarũ, Maſſiliẽſiumq;, vnde ortũ in molles, & pathicos prouerbium, πλεύσαις εἰς μασσαλίαν; *nauiges Maſsiliam*, necnon Cumanorum, quorũ pueros Ariſtodemus Tyrannus in fœminarũ modũ comptos incedere coegit,

Et,

Et, præter hos, Indorum quorundam noui orbis accolarum, eorumq; præsertim, qui circa Portum Veterem, & Punam insulam habitant; quos fama est, à Scriptoribus cõfirmata, in templis Idolorum suorum Catamitos aluisse muliebri habitu ornatos, vocem, incessumq; fœminarum æmulantes; Quæ omnia lectori cupido abundè suppeditabunt Diodorus Siculus, Athenæus, Suetonius, Lampridius, Herodianus, Xiphilinus, alijq; Historiarum Scriptores quamplurimi: Cæterum ad huius nequitiæ detestationem pertinere haud dubito (non enim nefas, cum res poscat his, licet ludicris, sacra quædam admiscere) quod in veteri testamento Deuteronomij cap. xxij. peculiari præcepto cauerit Deus, *Ne induatur mulier veste virili, neue vtatur vir veste fœminea, abominabilis enim est apud Deum, qui facit hæc:* Vt qui abusu intolerabili Naturæ ordinem peruertat, seq; omni potius vel grauissimo supplicio, quam hominum consortio dignum reddat; legibus vniuersis in tantum scelus insurgentibus, nec ijs tantum legibus, quæ Diuino, humanoue consilio promulgatæ conspiciuntur, sed & ijs, quas receptis moribus, sine scripto Natura ipsa stabiliuit; quarum exempla hęc imprimis sibi assignãda Plato existimauit, vt ne quis nudus in publicum progrederetur, neu muliebri vteretur indumento. Non malè igitur, licet non satis pro necessitate dixisse Seneca videtur Epistola cxxij

Contra

Contra Naturam viuere, qui commutant eum fœminis ve-stem. Quem locum non alio ſpectare euincunt hæc, quæ proximè ſequuntur verba. *Non viuunt contra Naturam, qui expectant* (Lipſius *expetunt*, ingeniosè nimis in Scriptore circa verborum delectum penitus incurioſo) *vt pueritia ſplendeat tempore alieno?* Non enim hæc ita diſtinguuntur à ſuperioribus, vt ſenſum ex alterutris diuerſum elicere debeamus: En Seneca ipſe Epiſtola xlvij. quo perſpicue magis liqueat ſententia, ex alterius loci comparatione; *Alius* (inquit) *vini miniſter in muliebrem modum ornatus cum ætate luctatur, effugit pueritia, ſed retrahitur.* Pocillatores eximia forma, quaſi Ganymedes aliquos, laxioribus diuitibus in vſu fuiſſe, paſſim ex veterum lectione colligitur, eos autem ad ſecretiora miniſteria (quod noſtræ tractationi, & rei controuerſæ pariter inſeruit) & ad eorum ſimilitudinem alios, pari mollitie infames, Naturam ſimul, & veſtem, habitumq; corporis (vt Cliſthenes ille, de quo in prouerbijs ex Ariſtophane) cum muleribus commutare ſolitos vtrobique Seneca ſignificat. Nec Lipſium in præſens moror, aut Petrum Fabrum, viros alioqui merito ſuſpiciendos, quibus aliter viſum. Voluit hic Semeſtrium 1. cap. xv. de mollitie, & luxu eorum hæc intelligi, qui in cœnis appoſita veſte vtebantur, muliebribus perſimili, qualis illa eſſet muliebris cœnatoria, qua Senatorem quendam vti ſolitum ait Q Mutius apud Pomponium, l. inter veſtem ff. de

auro,

auro, & argento leg. vel, qua indutus legitur Cornelius Fróto apud Xiphilinum in Adriano, acutè enim, vt pleraq; perſpexit vir eruditiſsimus τὴν στολὴν δειπνίτιδα, non veſtem cœnatoriam, ſed muliebrem cœnatoriam verti debere, cum, ex communiori loquendi forma, ſtola ſit proprium fœminarum indumentũ. Lipſius autem ad iij. Annalium Taciti de ſericis, Coiſq; interpretatur, quæ etiam pellucidæ veſtes, quas licet ob tenuem materiam, verſicoloremq; texturã fœminis magis accõmodatas, viri tamen, ad æſtus deuitandos, paſsim vſurparent; Quaſi eadem mens Senecæ fuiſſet, quæ Iuuenali, cum Satyra ij. ijs verſibus in Creticum inueheretur.

Sed quid
Non facient alij, cum tu multitia ſumas
Cretice, & hanc veſtem populo mirante perores
In Proculas. &c. & poſtea
Quæro an deceant multitia teſtem,
Acer, & indomitus, libertatiſq; magiſter
Cretice pelluces.

Et ne quid prætermiſſum videatur (prætereamus tamen monſtroſum illud, ſeu fabuloſum magis Creſſæ mulieris commentum,

Quæ toruum ligno decepit adultera taurum)

Haud fruſtra eſſet, nonnulla hic mulierum exempla connumerare, quæ virili habitu ſumpto, ex qualibet cauſa, ſexum mentitæ reperiuntur; quemadmodum

modũ Hypſicrateam feciſſe, auctor eſt Plutarchus, vt cum viro Mithridate commodius eſſet; vel Semiramim, ad auctoritatem ſibi apud Aſsyrios ſtabiliendam, quod libro primo narrat Iuſtinus, & in Eutropium confirmat Claudianus.

Prima Semiramis aſtu
Aſſyrijs mentita virum.

Vel, honeſtiori ex cauſa, Axiotheam Phliaſiam, quam refert Laertius, ſapientiæ amore ſuccenſam virilem cultum aſſumpſiſſe, vt operam ipſi commodius, ſub Platonis diſciplina nauare poſſet: Veluti muliebrem è diuerſo Euclides Megarenſis ſolitus erat aſſumere, quo tutius ad Socratem audiendum Athenas commearet, vnde lege ſeueriſſima Megarenſes omnes prohibebantur: Ad cuius imitationem Taurus Philoſophus apud Gellium lib. vj. cap x. ſciendi cupidos expergefacere à ſocordia conabatur. Sed, his relictis, ad alia trãſire conducibilius videtur, quæ proprie magis argumento ſuſcepto conueniant.

QVænam pro Perſonis antiquitus in vſu replicatum, additis nonnullis. Antiquitatis vitium. Luna γοργόνειον ab Orpheo, vnde coniectura de Perſonarum antiquitate. Mutatio veſtium ab Hercule. Ab Agricolis vultus tinctura è Tibullo. Scenicorum primordia. Item ligneæ Perſonæ. Pauſaniæ locus inſignis de vultus tinctura à Diana.

Caput VII.

O examine, quod in ſuperioribus de Perſonis, earumq; vſu proſecuti ſumus, ſatis apertè declaratum, mea quidem ſententia, Perſonæ nomen ad indumenti non minus mutationem, quam ad oris cooperimẽtum pertinere. Declaratum præterea, prout ſe dedit occaſio, ante eas, quas nunc videmus Perſonas inuentas, earum vicem ſuppleuiſſe, vel minij, & cuiuſcunq; coloris, quin & fecium tincturam, vel ficulnea folia, quæ θρία vocarentur, vel alterius cuiuſpiam herbæ, vel fruticis, qualem typum in φαλλοφόροις ſupra præbuimus. Meminit in hanc ſententiam Dioſcorides herbæ cuiuſdam ἀρκείου appellatæ, quæ à nonnullis προσωπὶς, & προσώπιον dicatur, quaſi latine Perſonacia, eo quod hac herba veteres pro Perſona vti ſolerent, quoniam latis folijs inſtar cucurbitæ ſit prędita; commemorat eandem & Plinius lib. xxj. cap. xv. & Perſonam herbam paſtinacę ſimilem, quæ folijs latis faciem tegat, nominat Columella lib. vij. cap. xiix. Et hæc quidem, prout dixi ſatis dilucidè; fecium verò inunctionem pro Perſona iam olim vſitatam, præter ſuperius allata confirmat ad Ariſtophanis νεφέλας eius ſcholiaſtes, Poetas dicens, *Ne noti eſſent fecibus vnctos, Poe-*

mata per vicos cantitasse vl plaustris insidentes; ex quo Sidonius, in temporis ratione non nihil hallucinatus. *Pictum fecibus Aeschylum* dixit, cuius iam ætate decentiores aliæ Personæ viderentur: licet tali vultus tinctura contentus Aristophanes post Aeschylum, quasi Personatus in Scenam prodierit, Cleonis personam acturus. Vnde verò Personarum vsus ortum habuerit, siue is vultum inficere, alioue quouis tegumento cooperire, seu vestes mutare dicendus sit, adeo incertum est, vt pro eruenda huiusce rei qualicunq; notitia ad fabulas potius, quam ad Historias sit recurrendum. Id secum vitij ferre plerunq; solet antiquitas, vt vel origines rerũ penitus obliuioni tradat, vel fabulis inuoluat, vt eam non immeritò obscuram appellet vnanimis eruditorum consensus. Cum verò certo certius sit, non Thespim, neq; Chærilum, de quibus ex Suda superius, primos ex omnibus talem consuetudinẽ vsurpasse; videat, obsecro, Lector (ipsius enim iudicio prorsus acquiesco) an Personarũ vsum, & Thespim, & Chærilum, & quemuis fortè alium dramaticum Poetam, multis ætatibus præcessisse, hoc argumento comprobari possit, quod de ijs Orpheus, tanto illis omnibus antiquior, mentionem fecisse videatur. Locus est Clementis Alexandrini Stromatum lib. v. quo refert Epigenem libro quodam de Poesi Orphei, *Ea, quæ apud Orpheum sunt eius propria exponentem* dicere, ab ip-

so Orpheo Lunam vocari γοργόνειον; Quod licet epitheton ex eo natum videatur, quod ea, quę in Luna est facies Gorgonis aspectũ quodammodo præseferat, non absurdè tamen eo torqueri posset, vt Laruã ipsam, & quasi Personatam diceremus, cum γοργέια idem esse, quod γοργόνεια supra demonstrauerimus, pro ijsdemq; etiam προσωπεῖα vsurpari: Eoq; magis, quod Hesychio γοργέια dicuntur προσωπεῖα, idest Laruæ, in quibus effictum sit Gorgonis caput. At vestium mutationem non aliundè, quam ab Herculefluxisse crediderim, in hanc sententiam adductus tum ex ijs, quæ supra retulimus cap. iij. è Plutarcho, occasionem Cois dedisse, in eius sacris muliebre indumentum suscipiendi, tum, quod eundem ipsum narret Ouidius, alias cum Lyda puella in sacris Bacchi vestem mutasse, vt Faunũ ludificaretur, qui puellæ illius amore deperibat. Eius hi sunt versus, Fastorum ij.

Forte comes Dominæ iuuenis Tirynthius ibat,
Vidit ab excelso Faunus vtrunq; iugo:
Vidit, & incaluit, montanaq; numina dixit,
Nil mihi vobiscum est, hic meus ardor erit.
Ibat, odoratis humeros perfusa capillis,
Mæonis, aurato conspicienda sinu:
Aurea pellebant tepidos vmbracula soles,
Quæ tamen Herculeæ sustinuere manus.
Iam Bacchi nemus, & Tmoli vineta tenebat

Hespe-

Hesperus, & fusco roscidus ibat equo.
Antra subit, tophis laqueata, & pumice viuo,
Garrulus in primo limine riuus erat:
Dumq; parant epulas, potandaq; vina ministri,
Cultibus Alcidem instruit illa suis.
Dat tenues tunicas, Gætulo murice tinctas,
Dat teretem Zonam, qua modo cincta fuit.
Ventre minor Zona est, tunicarum vincla relaxat,
Ut posset magnas exeruisse manus:
Fregerat armillas, non illa ad brachia factas,
Scindebant magni vincula parua pedes.
Ipsa capit clauamq; grauem, spoliumq; Leonis,
Conditaq; in pharetra tela minora sua.

Quos versus referens Lazius cõmentariorum lib. x. cap. jx. meras nugas nugatur, cum ex hoc talem ad Saturnalia consuetudinem traductam affirmat, de Lupercalibus enim expressè, nõ de Saturnalibus Ouidium loqui perspiciet, qui cætera apud ipsum peruestigabit. Primos autem omnium, agricolas vultum tinctura fœdasse, auctor est Tibullus Elegia j. lib. ij.

Agricola & minio suffusus Bacche rubenti
Primus inexperta duxit ab arte choros.

Atq; hinc est, quod supra retulimus, Theatralia è Liberalibus orta fuisse; cuius rei euidens erat argumẽtum, quod nõ solum scenici ludi Libero essent attributi, vt Lactantius docet lib. iij. Institutionum capite xx. sed & promiscue ludi Liberalia vocarentur,

qua

quâ in re, Tertullianus ait, libro de ſpectaculis, *Honorẽ Liberi Patris manifeſtè ſonabant, Libero enim à ruſticis primo fiebant ob beneficium, quod ei adſcribunt pro demonſtrata gratia vini*. Nihilq; minus mos ille retentus, de quo Scholiaſtes Ariſtophanis, vt in Dionyſijs certarent Tragędi, & veteris Comędiæ Poetæ, præter teſtimonium ab Horatio præbitum & in Poetica, & in Epiſtola primi libri ij. ad Auguſtum, cui quaſi ſuffragatur Athenæus lib. ij. ſcenicorum inquiens initium ex compotatione, & temulentia fuiſſe in Icario Atticæ pago τῆς τρυγῆς, hoc eſt vindemiæ tempore. Non ſum verò neſcius, ex aliorum opinione, quã Euſebius adſtruit ij. de præparatione cap. ij. Theatri ſpectacula à Liberalib. ex eo fluxiſſe credita, quod ſaltantes Satyri, tragiceq; canẽtes, Bacchum ſecuti dicerentur, vt aliquibus eum iocularibus oblectarẽt, cum recens editus ad ſpeluncam Nyſes (à qua Dionyſij nomen) inter Phæniciam, & Nilum, Mercurij opera, traijceretur, à Nymphis educandus. Sed, ne præter orbitam diutius; huiuſmodi tincturæ occaſio ex eo ſumpta videtur, quod, dum Baccho ſacrum fieret inter vina defęcanda, libido nonnullos præ lætitia inceſſerit, ijs fecibus ora inungendi, quod reliquorum fortè conſenſu comprobatum, receptumq; (vt res inuentas facilè eſt noua acceſſione facta perpolire) aditum ad alia figmẽta comminiſcenda pręmonſtrauerit. Confirmat

hoc

hoc quoquo modo Tzetzes Chiliade vj. quem citat etiam Bullengerus. Primos etiam agricolas Personarum speciem quandam excogitasse, conijcitur ex ijs, quæ Seruius annotat ad illud Virgilij.

Oraq; corticibus sumunt horrenda cauatis.

In sacris scilicet Bacchi referens, eos quasdam sibi arborũ cortices, ceu Personas adaptare solitos: Vnde Hesychio sunt προσωπεῖα ξύλινα Personæ ligneæ; quo respexit etiam Prudentius libro ij. in Symmachum dicens.

Vt tragicus cantor ligno tegit ora cauato.

At insignis extat narratio apud Pausaniam in posterioribus Eliacis, qua tincturæ, operimentoue faciei vetustiorem, illustrioremq; originem asseramus. *Apud Letrinos* (ait ille) *Alpheiæ Dianæ fuerunt cum simulachro ædes, Deæ ob hanc causam cognomen impositum memorant; Alpheum amore captum Dianæ, postea quam ad nuptias eius conciliandas, nihil se, aut gratia, aut precibus profecturum intellexit, vim ei afferre conatum. Verum, cum illa, fugiẽs insequentem amatorem Letrinos vsq; ad nocturnos choros pertraxisset (interesse enim Nympharum lusibus consueuerat) ibi Deam sibi, suisq; comitibus cæno os obleuisse, quare, cum Alpheus à Nymphis Dianam discernere nequisset elusum abijsse.* Atq; hæc de Personarum, σχηματισμῶνq; origine, quantum quidem ex intimis vetustatis recessibus extrahi potuit.

Perso-

PErsonarum duplex causa, Prima ad fictam imitationem, cui rei testimonia. Horatij locus explicatus. Prouerbium ὀ πρόσωπον, ἀλλὰ προσωπεῖον φέρειν, in fucatas mulieres. In mores fictos, de quibus moralis digreßiuncula. Res Personata. Perpensus Arriani locus in Epicteto. Persona pro prætextu. Causa Personarum secunda, ob verecundiam, testimonijs confirmata. Alia Prouerbij explicatio.

Caput VIII.

PORRÒ, duplicem ob causam, talem vsum adinuentum quauis luce clarius apparet; primum quidem, ad effingendam, repræsentandamq; in scenis faciem ex occasione diuersam, & ad verius imitandam Personam, quam quisq; agendam suscepisset. Cicero pro Roscio in hanc sententiā: *Cuius* (scilicet eius, quem supra tetigerat. C. Fannij Chęreæ) *Personam præclarè Roscius in scena tractare consueuit;* & paulo post; *Nam Ballionem illum improbißimum, & periurißimum Lenonem cum agit, agit Chæream; Persona illa lutulenta, impura, inuisa in huius moribus, natura, vitaq; est expressa, qui quamobrem Roscium sui similem in malitia, & fraude existimarit, nihil videtur, nisi fortè, quod præclarè*

clare hunc imitari se in Persona Lenonis animaduertit. Et Horatius sermone v. libri v. de eo, qui facie deformis esset.

In faciem permulta iocatus,
Pastorem saltaret uti Cyclopa rogabat,
Nil illi Larua, aut tragicis opus esse cothurnis.

Necessitatem in alijs Personarum tacite arguens ex eo, quod in tali essent superuacaneę, qui vel sine Larua, & Persona Cyclopis imaginem referret. Et Ouidius fastorum vj. dum originem, causamq; Personarum in minusculis Quinquatribus prosequitur.

Callidus, ut posset specie, numeroq; Senatum
Fallere, Personis imperat ora tegi.
Admiscetq; alios; &, ut hunc tibicina cętum
Augeat, in longis vestibus esse iubet;
Sic reduces bene posse tegi &c.

Atq; hinc dictum arbitror, Personatum esse eum, qui faciem haberet fucatam, iuxta prouerbium, de quo Pollux lib.v ca.xvj. οὐ πρόσωπον, ἀλλὰ προσωπεῖον φέρει, *non faciem, sed Laruam gestat,* scitè admodum concinnatum in fucatam mulierem, quæ non aliud, quam Personata videatur, cum insitam deformitatem obuelare, vel superuenientes ætatis vitio rugas distenta cute differre connititur; vel (quod ait idem Pollux) *oculos perstringit, supercilia denigrat, lineas semicirculares circumducit, frontem dimetitur, roseas genas fingit, momentaneum florem cito deflorescentem, Artem Naturæ ante-*

ponit, fucatum vero, firmo infirmum, & fragile, rebus ipsis picturam, imaginem pro ipso viuo simulacro. Quod vitium familiare admodum mulieres habent quamplurimæ, ab insita vesania præpeditæ, vt Clemens Alexandrinus inquit lib. iij. Pædagogi cap. ij. quo minus intelligant, se propriam pulchritudinem infeliciter amittere, dum externam affectant, neque quam sit absurdum, cætera quidem animantia, non ratione tantum, sed & sensu carentia, naturalibus ornamentis satis contenta exultare, mulierem vero, proinde, ac bestijs inferior esset, & plantis, se esse adeo deformem existimare, vt externa, & aliũde quęsita pulchritudine indigeat. Cum alioquin, sicut inustæ notæ fugitiuum, ita colores (vt ita dicam) adscititij adulteram indicent, vnde non facile sit à vero recessurus, qui meretrices eas vocauerit, quæ ἐκ προσώπων sibi προσωπεῖα faciũt. Sic apud Petronium Chrysis ancilla, *Quo spectant flexæ pectine comæ, quo facies medicamine attrita, &c. nisi, quod formam prostituis, vt vendas.* Hac de re lepidum extat Lucilij Epigramma Anthologiæ ij cap. jx. quod Gręcum apponam, quia leporem ipsius in antithesi præsertim inter nomina πρόσωπον, & προσωπεῖον existentem, latino sermone assequi vix possibile censeam.

Τὴν κεφαλὴν βάπτεις, γῆρας δὲ σὸν ὄυ ποτε βάψεις,
ὀυδὲ παρειάων ῥυτίδας ἐκτανύσεις;
Μὴ τοίνυν τὸ πρόσωπον, ἅπαν ψιμύθῳ καταπλάττε

ὥστ'

ὥστε προσωπεῖον, καὶ οὐχὶ πρόσωπον ἔχειν,
Οὐδὲν γὰρ πλέον ἐστί, τί μαίνεαι, οὔποτε φῦκος,
καὶ ψίμυθος τεύξει τὴν Ἑκάβην Ἑλένην.

Ac, ſi Latine dicéres.

Sæpe caput tingis, nunquam tinctura ſenectam,
Nunquam rugoſas explicitura genas.
Deſine iam faciem ſtibio depingere totam,
Perſona eſt etenim tunc tibi, non facies.
Nil habes hinc lucri, quæ eſt hæc dementia? fucus,
Et color haud Hecubam fecerit vnquam Helenam.

In quam ſententiam Martialis etiam in eum, qui capillorum pigmẽto poſſe ſe capitis ſenium, quaſi ſerpens, exuere arbitrabatur. epigram. xliij. libri iij.

Mentiris iuuenem, tinctis Lentine capillis,
Tam ſubito Coruus, qui modo Cycnus eras;
Non omnes fallis, ſcit te Proſerpina canum,
Perſonam capiti detrahet illa tuo.

Iure optimo muliebrem in viro dementiam irridês, cum fieri omnino nequeat, vt veram oſtendat animam, qui caput habet adulterinum, quæ Clementis ſupracitati ſententia eſt; vtq; noctu mulier non conuincatur, qui clara luce ſub radijs ſolis formam virilem abnegat. Quocirca Spartanorum Rex Archidamus ſenis cuiuſdam Cei taliter infecti cõgreſſum, iure ſibi viſus eſt abnuiſſe, quod nihil veri putauerit expectandum ab eo, quem propalam non puderet mendacium in capite circumferre. *Perſonam habe-*

re, non faciem, dicuntur ij etiam, qui alij videri velint, quam re, vera sint, diuersosq; à proprijs effingāt mores, vt ex Publiano Mimo.

Hæredis fletus, sub Persona, risus est.

Quales illi apud Lucianum in Piscatore, qui, Simiæ cum essent, Heroum Personas assumere non dubitarent, ad instar Cumani illius Asini, qui Leonina indutus pelle, Leo ipse quoque videri volebat. Eodem prope sensu Seneca de Beneficijs lib. ij. *Quid tantopere te supinat, quid vultum, habitumq; oris prauertit, vt malis habere Personam, quam faciem?* idest, vt malis te præferre qualis non es, quam videri qualis es. Et Cicero pro Cluentio. *Irridebatur hæc illius reconciliatio, & Persona boni viri suscepta.* Videmus autem plerunq; tales (non enim à proposito digredimur, licet ex occasione ad mores aliquid interseramus) quod Personas assumant sibi non accommodatas se ipsos, ipsumq; ornatum dehonestare, vt nil minus se præstent ridiculos) res enim ridicula est ex Martialis Præfatione lib. ij. *togam saltanti inducere Personæ*) quam Mimus aliquis Tragicus, qui mollis cum sit, & effœminatus, Achillis, Herculisue Personam suscipere ausus, tam indecore illam qua voce, qua gestibusque sustineat, vt Helenam potius, aut Polyxenam agere videatur: *Nam, & multa incidunt* (ait Seneca de tranquillitate) *quæ inuitos denudent, &, vt bene cedat tanta sui diligentia, non tamen iucunda vita, aut secura est*

ra est semper sub Persona viuentium: Quibus, maiori saltem ex parte, quod Iupiter quæritur apud Lucianum Icaromenippo, *Si Personas, & stolam illam auro sparsam detraxeris* (virtutis scilicet decorem falso affectatum) *ridiculum est, quod superest, nempe homunculus septem denarijs ad agonem conductus:* Bene ergo Lucretius libro iij.

Quo magis in dubijs hominem spectare periclis
Conuenit, aduorsisq; in rebus noscere quid sit,
Nam veræ voces tum demum pectore ab imo
Eijciuntur, & eripitur Persona, manet res.

Vt non immerito hoc genus homines, maxime vero pseudophilosophos illos, qui elatis superciliјs, & manibus barbam sustinentes, in reliquisque seuero vultu stantes, vltra Xenocratis imagines (vt habet Synesius epistola cliv.) omnium, quod sciam, argute dicacissimus Lucianus sub hac præcipue Histrionũ metaphora insectandos susceperit, quod facit in Nigrino, Piscatore, & Icaromenippo, vnde cius reliq. nis huiusce materiam deprompsimus. Ad rem vero quod attinet, haud dissimili ratione, Personata dicitur res quæcunq;, quæ re vera secus sit ab ea, quæ appareat. Seneca epistola xxix. *Quod vides accidere pueris, hoc nobis quoq; maiusculis pueris euenit; illi, quos amant, quibus assueuerunt, cum quibus ludunt, si Personatos videant expauescunt; Non hominibus tantum, sed & rebus demenda Persona est, & reddenda facies sua.* Dixe-

rat autem alio loco, nempe de Ira lib. ij. cap. xj. *Ira per ſe deformis eſt, & timetur à pluribus, ſicut deformis Perſona ab infantibus.* Quaſi dixerit, tunc non fore metuendam, cum deformi illa Perſona, quæ terribilem ei quodammodo faciem ſuperinducit exuta cõſpiciatur. Dicitur ab eodem Seneca epiſtola lxxix. *Perſonata felicitas*, his appoſite verbis; *Quos ſupra capita hominum, ſupraq; turbam delicatos lectica ſuſpendit, omnium iſtorum Perſonata felicitas eſt, contemnes illos, ſi deſpoliaueris:* Si enim extrinſecus penitus aurei videntur (qua ratione apud Lucianum pauperes conſolatur Saturnus) intrinſecus putres ſunt, & pãnoſi, qualia ſunt tragica indumẽta pannis admodum vilibus ſuper impoſita. Quo facit Arriani locus ille in Epicteto lib. iij. cap. xxij. *Magiſtratus, & honores, quid autem hæc ille curat?* (puta Philoſophus) *quod, ſi ijs rebus aliquis eum terrere conetur, Pueros, inquit, quærito, illis Perſonæ ſunt formidabiles; ego vero teſtacea iſta eſſe noui, intrinſecus vero nihil continere*, quibus ex verbis, cum in ea Bullengerus incidit, haud ſatis teneo, ſolerti ne magis, an ſolida coniectura προσωπεῖα ſibi ὀστράκινα confinxerit, *Perſonas teſtaceas*: Efficiat enim Martialis, quem alibi citauimus, dum Bataui Perſonam deſcribens, eam *figuli luſum* appellat, vt fictiles fortaſſe Perſonas apud veteres fuiſſe credamus; non tamen videtur hoc loco ὀστράκινα illa ſic ad προσωπεῖα pertinere, vt Perſonarũ quarumdam materiem fuiſ-

ſe te-

se testaceam designēt, quin rem potius aliquam inanem, & contemptibilem significare videantur. De tota re decidant Græca ipsa verba, quæ mihi quidem (vt suum est cuique iudicium) non alium proferunt sensum. Ea sunt. Ἐκείνοις τὰ προσωπεῖα φοβερά ἐστιν. En punctum in primis, per quod sententia distinguitur. ἐγὼ δ' οἶδα ὅτι ὀστράκινα ἐστιν, ἔσωθεν δὲ οὐδὲν ἔχει. Haud tamen crediderim, doctissimo viro rationes penitus deesse, quibus à se proditam opinionem tueatur, neque enim eam stabilire volenti, ὀστράκινα hæc, nihil intrinsecus continentia, à Larua illa Aesopica videbuntur admodū dissimilia, quam vulpes in Histrionis domo pertractans, vt ingeniose fabricatam admiratur, &, vt cerebro carentem irridet. Non est vero, qui nesciat, alicuius etiam, siue hominis, siue rei quoq; ministerio pro Persona vti dictum ex vulgari loquendi forma, quotiescunque, vel aliquem, quasi instrumentum adhibemus, aliud interim agentes, ad negotium aliquod conficiendū, vel quamuis rem, veluti prætextum obducimus intentioni nostræ obuelandæ. Sic Heliodorus libro ij. Aethiopicorum. *Cum igitur initium molestiarum, & ærumnarum mihi diuinitus impendentium, quas iam ante præsciueram, mulierem esse deprehendissem, & intellexissem, quod esset fatalis necessitatis inuolucrum, quodque is, cui tum sors obtigerat Dæmon illam sibi, tanquam Personam induisset &c.* Hęc quidem Ethnico sensu, licet à scriptore Christiano,

coq;

eoq; ordinis sacrosancti, sic enim Personę proferentis mores requirebant, sed qui non longe recedat ab ijs, quibus Dei ipsius eloquium Iob capite xlj. Infernalis Behemot malitiam arguit, dicens; *Quis reuelabit faciem indumenti eius?* Ac si manifeste significaret, tot illum, tamq; diuersis insidiarum fallacijs, & pręstigiarum technis consilia, quæ per faciem intelliguntur, in hominum perniciem suscepta obumbrare solitũ, vt nõ minus difficile sit cuiuis ea deprehendere, quam ex primo intuitu hominem, non assueto amictu vestitum, Personaq; velatum dignoscere. Adinuentas item Personas (quæ altera causa est) ad turpitudinem earum rerum occulendam, quæ in rebus ludicris fiebant, docet Seruius ad illud, quod iam retulimus ex Virgilio, *Quia necesse erat pro ratione sacrorum aliqua ludicra, & turpia fieri, quibus populo posset risus moueri, qui ea exercebant, propter verecundiæ remedium hoc adhibuerunt, ne agnoscerentur.* Vt, & veteres comici, quod supra relatũ ex Aristophanis scholiaste τὴν τρύγα χριόμενοι, ἵνα μὴ γνώριμοι γένωνται. Et ad illud Demosthenis, qui Epicratem notauerat, quod in festis accumberet sine Persona Vlpianus Rhetor annotat. *Impudentiam autem eius volens ostendere dixit sine Persona, nam in festis tunc volentes irridere aliquos gestabant Personas, vt non verecundarentur.* Vnde est, quod prouerbium illud, *Personam habere, non faciem,* in eos adaptauerit Adagiographus, qui, sine aliquo

pudoris

pudoris retinaculo turpia quæuis palam, & aperte pattrare non verentur, impudentia ipsa, quasi Persona quadam audaciores facti. In tibicinibus illis, qui minuscularum Quinquatruum festo Personati incedebant, affirmat Valerius Maximus libro ij. capite v. *Personarum vsum pudorem circumuentæ temulentiæ causam habere.* Indigne quoque acceptum scimus è Xiphilino, & cum optimatium gemitu, quod Nero nobiles viros, qui, præ pudore Personati, spectaculis inseruiebant ipso cogente, Personas in scena deponere iusserit, Histrionum apparatu comptos *eos patefaciens hominibus, apud quos ipsi paulo ante magistratum gesserant.* Et de his quidem haud plura, paucis ijs, quæ dicenda suppetunt, ex multis, quæ fortasse supersunt, in sequens interim caput reiectis.

Personati Laruati, qui & furiosi. Laruæ à Laribus, & de Laribus illustrati Horatij versus. Personarum insectatio; Maxime in mulieribus. Vita nostra Personatorum Pompa. De Carnisprivio varia, tamen indecisa.

Caput IX.

VM ex Personarum vsu licentiam sumi dixerimus ea faciendi, quæ sine Personis agere indecorum esset, recte factum videtur, quod Personæ dictæ sint etiam

Laruæ, & Personati, Laruati; Laruati autem Pompeio Festo dicuntur *furiosi, & mente moti*: Vnde Apuleius Apologia: *Hunc deniq; qui Laruam putat, ipse est laruatus*: Vt enim laruatus à Larua, sic Laruæ dicuntur à Laribus, quorum peculiare fuisse insaniam immittere innuit Horatius sermone iij. lib. iij. Postquam multis verbis auaros insecutus, eos furiosos, insanosq; esse demonstrasset, inquiens.

Non est periurus, neq; sordidus, immolet æquis
Hic porcum laribus.

Vt scilicet hac supplicatione placati, quam laribus, prout alijs etiam numinibus, exhiberi solitam norunt Philologi, non ipsi, si sanus sit, insaniam immittant. Nil autem magis, quam insanire videntur homines eo anni tempore, quod ieiunium Quadragesimale præcedit, quando conniuentia Præsidum audentiores facti in id vnum omnes student, mirabili propè consensu, vt, diuerso quisq; schemate, diuersas edat dementiæ demonstrationes. Qua ex re, vtpote ex semente fœcundissima, vix credibile dictu est, quam plerunq; multiplex oriatur immanissimorum flagitiorum seges. Hinc etenim magis, quam aliunde stupra, adulteria, rixæ, odia, cædes, morum corruptelæ, atq; adeo publici boni perturbationes, vrbiumq; ipsarum certissimæ pestes. Ita vt æquo iure fecisse videantur Angli, apud quos Polydorus ait de rerum inuentoribus lib. v. cap. ij. capitale fuisse, si quis

ſi quis Perſonam induiſſet. Quod & in Gallijs, Franciſci Regis decreto ſancitum, refert Langlæus, immò, & ipſam Perſonarum nundinationem à Senatu Pariſienſi interdictam, anno cIↄIↄxiv. in hoc lege lata. Aequo iure, inquam, quia quam longiſſime ab æquo recedit humani capitis excellentiam, de qua præclare Paulus I. C. l. cum in diuerſis. ff. de relig. & ſumpt. funer. furialibus redimiculis dehoneſtare, lõgius vero Chriſtiani capitis, Chriſti ipſius in baptiſmate charactere inſigniti. Si enim, *Non debet facies hominis ad ſimilitudinem Dei formata fœdari*, quod cautum eſt. l. ſi quis in metallum. Cod. de pœnis; dignus etiam coercitione videtur receptus hic abuſus, non commaculandæ ſolum, ſed & monſtroſis figmentis eius imaginis obſcurandæ, quæ cœleſtis pulchritudinis in homine cernitur impreſſa, eoq; magis, quo commodiorem anſam nefarijs hominibus præbet ſub quadam latendi ſpe, qualiſcunq; ſceleris moliendi: Quod inuentum quis neget non alteri iuſtius adſcribendum, quam communi noſtri generis hoſti? qui diuinæ in nobis ſimilitudinis exemplar exoſus, hoc ſibi machinamẽtum cenſuerit adornandum, quo ad ſuæ ipſius formæ ſpeciem quandam induendam, priori illa venuſtiſſima quaſi repudiata, inconſiderate alliceremur: Cum tales alioquin fuci, facieique tegmina, quod habet etiam Langlæus, vel impoſtoribus tãtum ob vitiatam fallendi conſuetu-

L 2 dinem,

dinem, vel Histrionibus, ob artis necessitatem conueniant, nō autem honestis, probisq; viris, qui quales sunt, tales etiam vt appareant opere maximo studere debent. Vtvt verò cœtera videantur perferenda, ob ea saltem, quæ iam inde à principio dixi, Rerum publicarum rectoribus alicuius relaxamēti populis permittendi necessitatem imposuisse, intolerabile tamen est, omniq; penitus excusatione indignū, immo maxima potius vituperatione dignissimum, quod eadem licentia mulieres, non eæ modo, quæ impudico quæstui vilia corpora manciparunt, sed & Matronæ quælibet, pudicitiæ, & honestatis nomine in primis fastosæ sub tali velamine lasciuire, absq; reprehensione conspiciantur. Sapienter sensisse, fecisseq; Albertum Saxoniæ superioris Ducem nemo saniori mente præditus negabit, quem Crantzius refert, Saxoniæ libro xij. cap. xxiij. cum Lubecam venisset, Laruatarum fœminarum spectaculo offensum, Lubecensem Senatum commonefecisse; *Vt abusum illum antiquaret, qui vt multis alioqui pudicis fœminis præstaret audaciam, sic impudicis esset stultitiæ incrementum.* Phintyæ Callicratis filiæ Pythagoricæ fœminæ in hanc ferè sententiam documentum habemus apud Stobæum sermone lxxij. *Vt Matresfamilias abstinerent ab orgijs Bacchi, & à Matris Deum festis*, in quibus lasciuiæ hunc ludum percelebrem fuisse iam diximus; Quod, & publicis alioquin le-

gibus

gibus prohibitum testatur: *Quia mulierem illam, quæ domui regendæ præest temperantem, pudicam, intactamq; conuenit esse, huiusmodi autem festa incitamenta quædam, ceu igniculos habent ad petulantiam excitandam*: In iisq; mulieres ita paulatim assuescunt impudentiæ (quod Io. Lodouicus Viues inquit lib. primo de Christiana fœmina, vbi prolixa, acerrimaq; insectatione huiusmodi prosequitur ineptias) *vt detrimentum, quod sub Persona accepit verecundia, citra Personam se proferat, & ostendat.* Quem enim quæso, vt Satyrographi Principis verba è Satira vj. ad meum mihi propositum vsurpem.

Quem præstare potest mulier laruata pudorem,
Quæ fugit à sexu?

Quæ ille verba (vt erat peruersi cuiusq; moris insectator acerrimus) in eas mulieres prolata, quæ tanquam arenæ pararentur, armis tectæ, pręposteró studio, pali exercitationibus insudabant, proculdubio si viueret, nec minori cum indignatione in præsentem abusum esset prolaturus. At ex sentibus hisce rosam, vel illæsus, excerpserit, cui lubitum fuerit in mentem reuocare, mortalium hanc vitam nil aliud esse, quam Personatorum Pompam. Hunc videmus etenim, Personam Regis à Deo impositam, indecore ita, vt nihil magis sustinere, illum serui gerentem Regiam affectare; hunc perpetuo vitæ cursu fortunæ donis conspicuum, illum cum egestate litigãtem,

causaq;

causaq; cadētem squalentibus pannis obsitum, corpus vix vsque ad exitum sustincre; illum vero, quod mirabilius videtur, in medio ipso apparatu, vel prę-ter spem ad summum fastigium ex intimis tenebris elatum, vel post diuturnam felicitatem miseris modis depressum. Vt varia interim, diuersaq; hominum vota, studiaq; prætereamus, quæ non inuicem tantum contraria sunt, vt fert ingeniorum diuersitas, sed sibimet ipsis quam sæpissime aduersa. Neq; enim pręter rem Seneca dixit epistola cxx. *Magnam rem esse, vnum hominem agere, præter sapientem autem* (& quis non pullos vulturinos facilius, quam talem commonstret) *neminem vnum agere, cæteros multiformes esse*. Quæ omnia longo ordine ab Hippocrate epistola quadam ad Damagetũ ex Democriti sensu elegantissime explicata, haud longe distant à fabulæ alicuius dramaticæ, varijs perturbationibus implicitæ similitudine, eoq; minus, quod ex cuiusq; morte fabula soluta, prout Histriones videmus, depositis hisce ad momentum effictis ornamentis, actoris vera facies, habitusq; denudetur, interiorisq; hominis miseria, & deformitas, vel ex eo fiat perspicua, quod nulla res eum, qui Rex videbatur, à seruo; Diuitem, à mendico; omnium opinione felicem ab ærumnoso discriminet. Vnde est, quod festiuissimus, vereq; elegantiarum (vtinam, & modestiæ) Arbiter Petronius dixerit.

Grex

Grex agit in ſcena Mimum, pater ille vocatur,
Filius hic, nomen diuitis ille tenet:
Mox vbi ridendas impleuit pagina partes,
Vera redit facies, diſſimulata perit.

Martialiſq; Epigrammate ij. libri xj. quaſi Parœmiace, *Perſonatos faſtus*, commentitia hæc dignitatū nomina indigetauerit; Quibus, qui efferuntur, nō magis felices ſunt Senecæ epiſtola lxxvj *quam illi, quibus ſceptrum, & chlamydem in ſcena fabulæ aſſignant, cum præſente populo elati inceſſerunt, & cothurnati, ſimul exierunt, excalceantur, & ad ſtaturam ſuam redeunt.* Ne vero, ob ea, quæ dixi, legi Flauia de plagiarijs mecum aliquis cenſeat agendum, ni digito locum deſignem, vnde ſumpta ſunt, conſule, obſecro lector, Luciani Necyomantiam, item Somnium, & Nauigium, multaq; præterea reperies, quorum cauſa mirari ſubeat potius, cur nam Heraclitum illum Epheſiū ineptias haſce generis humani ſemper deflere delectauerit, aut Craſſum illum riſus oſorem nunquam cachinno dignari, quam, quod ſapientiſſimus Democritus eas perpetuo ſibi duxerit riſu effuſiſſimo proſequendas. Reliquum eſſet, vt ad ea, quæ de Perſonis, ſi non exacte, ſaltem pro viribus explicauimus, nonnulla adiungerentur, quibus ea ſolueretur dubitatio, quæ de Carnispriuij, Perſonarumq; per ea tempora frequentioris vſus origine inter aliquos vel hæreat, vel oriri poſſit. Sunt enim, qui affirment Lupercalium

hæc

hæc eſſe veſtigia, quæ Februarij menſe celebrabant veteres nudi, præcintiq; loris diſcurrentes, & maxima cum lętitia inſanientes. Sunt, qui Saturnalium reliquias arbitrentur, quibus feſtis circa finem Decembris, veſtimentorum mutationes inter ſeruos, & Dominos, cœnationeſq; frequentes, & lautiores inter amicos fieri ſolitas diximus. Sunt etiam, qui Bacchanalium eſſe velint imaginem, ea ſcilicet adducti ratione, quod turpe nimis inſaniendi, ventriſq; exſatiandi ſtudium, turpitudinem illorum ſacrorum, quam vel Ethnici exhorruerunt apprime repræſentet. Langlæus à Quinquatrijs, Megalenſibuſq; fluxiſſe opinatur, Quinquatria, Megalenſeſq; confundẽs, quos tempore, cœremonijſq; diſtingui patefecimus. Neq; de Megalenſibus penitus diſſentirem, ſi vt conuenit huius licentiæ curſus per ſex dies continuus, eodem modo anni tempus conueniret. De Quinquatrijs vero, vt de Dionyſijs, & Saturnalibus fidem aliquam videtur facere Plutarchus περὶ εὐθυμίας, in ijs innuẽns, ſed & in alijs feſtis, liberiore ſpatio ſe oblectandi vulgus potiri, Nec temporis ratio admodum diſcrepat quantum ad Dionyſia, dato illo, quod ſupra retulimus ποσειδεῶνα mẽſem, quo illa celebrabantur, magna ſui parte in Ianuarium excurrere. Nec forte deerunt, qui à Maiuma hæc velint deriuata, de quo Feſto titulus eſt Codicis, quodq; ab Arcadio, propter nimiam licẽtiam penitus ſublatum habemus

bemus è Codice Theodosiano, quodque S. Ioannes Chrysostomus Homilia de Dauide, & Saule conqueritur ludorum nimia obscœnitate, omnium libidinum imagines & verbis, & re ipsa euidēter adumbrasse. At nihil prorsus ausim ego asserere, nullo in præsens satis firmo testimonio fultus: Quod, si aliquid necessario asserendum esset, pedarius suffragator Viuis sententiæ adiungerer, qui libro, quem supra citauimus de Christiana fœmina, morem hunc non ita pridem inuectum arbitrari se ostendit. Certe, Carnispriuij mentionem (quod ἀπόκρεως Græce vocatur, improprio adeo vtrinque vocabulo, vt nihil minus faciat ad ipsius temporis consuetudinem, quæ carnium potius ingurgitatio videtur esse, quam priuatio) Carnispriuij inquam mentionem, quæ in nullo veterum occurrit, in Nicephoro Gregora primum reperire contigit, cuius hæc sunt verba, in vita Andronici senioris, qui quidem Constantinopoli imperauit circa annum Domini cIↃccxxcj. *Carnispriuium enim instabat, cum lautioribus conuiuijs, & poculis dediti mortales, & vini intemperantia, facilius ad seditiones concitantur.* Adeo verum est, quod, pudeat licet, nefas tamen diffiteri, posterius hoc sæculum, quod à talibus nequitijs Euāgelicæ lucis gratia præfulgente, ceu ab exitiosissimo veneno abhorrere debuerat, in ijs recipiendis tam multis interuallis vetera illa caligine oblita antecessisse, vt quæ lu-

dorum flagitia in ijs per breue vix dierũ curriculum, in vani alicuius numinis honorem vſurpabantur, ea nunc, cum deterioris licentiæ, diuturniorisq; temporis acceſſione in manifeſtum veri numinis contemptum, per riſum, & iocum vſurpentur. Quaſi veteres noxæ deficiant, quæ aduenientis Quadrageſimæ expiatione purgentur, ni recentioribus inquinamentis talis caſtigationis neceſſitas vrgentior, infirmior vero fortaſſe fructus efficiatur. Illud reſtat innuendum, in Calendarum ineuntis anni ſuperſtitioſa obſeruatione, quarũ extat in Libanio ἔκφρασις luculenta, præter ea, quæ Martinus de Roa è Societate Ieſu literis mandauit, ſingularium libro jv. capite xj ſpeciem aliquam viſam eorum, quæ in noſtro Carniſpriuio obſeruantur, circa idem prope tempus initio ſumpto. De quibus omnibus, ſi pluribus diſſerere in animo eſſet, & altius repetenda, & longius producenda eſſet oratio. Cæterum ab huiuſmodi ſcriptione calamum ſuſpendere neceſſe fuit, quod, neceſſarium iter in ipſo ſcribendi feruore, non à Laruis modo, ſed & à Laribus me feſtinanter abduxerit.

F I N I S.

ΣΥΛ-

ΣΥΛΛΕΞΙΣ

AVCTORVM.

Quorum opera, vel teſtimonio vſi ſumus.

A

Cron.
Adagiographus.
Aelianus.
Aelius Lampridius.
Albertus Crantzius.
Alexander ab Alexandro.
Alexander Sardus.
Antonius Bonfinius.
Antonius Clarus Syluius.
Apuleius.
Ariſtophanes.
Ariſtophanis Scholiaſtes.
Ariſtoteles.
Arnobius.
Arrianus.
Artemidorus.
Aſconius Pedianus.
Athenæus.
S. Auguſtinus.
Aulus Gellius.
Auſonius.

B

Biblia ſacra.
Boethius.

C

Cælius Calcagninus.
Cæſar.
Caßiodorus.
Catullus.
Cenſorinus.
Cicero.
Claudianus.
Clemens Alexandrinus.
Columella.
Codex Theodoſianus.
Cornelius Tacitus.

D

Dauid Hæſchelius.
Democritus.
Demoſthenes.
Diodorus Siculus.

Diogenes Laertius.
Diomedes.
Dionysius Halicarnasseus.
Dioscorides.
Donatus.

E

Empedocles.
Eusebius.

F

Frontinus.

G

Guilielmus Budæus.

H

Hadrianus Turnebus.
Heliodorus.
Heraclides.
Hermogenes.
Herodianus.
Herodotus.
Hesychius.
Hippocrates.
Homerus.
Horatius.
Hyginus.

I

Ianus Gruterus.
Ianus Langlæus.
S. Io. Chrysostomus.
Ioannes Ludouicus Viues.
Ioannes Rosinus.
Ioannes Stobæus.
Ioannes Tzetzes.
Ioannes Xiphilinus.
Ioannes Zonaras.
Iosephus Scaliger.
Isaacus Casaubonus.
Isidorus.
Isocrates.
Iulius Cæsar Bullengerus.
Iulius Cæsar Scaliger.
Iulius Iacobonius.
Iulius Pollux.
Ius Ciuile.
Iustinus.
Iustus Lipsius.
Iuuenalis.

L

Lactantius Firmianus.
Libanius.
Lilius Gregorius Giraldus.

Lu-

Lucianus.
Lucilius.
Lucretius.
Ludouicus Casteluetrius.

M

Macrobius.
Martialis.
Martinus de Roa.

N

Nicephorus Gregoras.
Nicolaus Nicolaius.

O

Orpheus.
Ouidius.

P

Paulus Diaconus.
Paulus I. C.
Pausanias.
Persius.
Petronius Arbiter.
Petrus Faber.
Philostratus.
Phintya Pythagorica.
Plato.
Plautus.
Plinius.
Plutarchus.
Polyænus.
Polybius.
Polydorus Virgilius.
Pompeius Festus.
Pomponius.
Pomponius I. C.
Pomponius Mela.
Porphyrion.
Propertius.
Prudentius.
Publius Mimus.

Q

Quintus Curtius.

S

Seneca Philosophus.
Seruius.
Sidonius Apollinaris.
Simonides.
Solinus.
Strabo.
Sudas.

Sueto-

Suetonius.
Synesius.

T

Tertullianus.
Theodorus Gaza.
Theophrastus.
Tibullus.
Titus Liuius.
Torquatus Tassius.

V

Valerius Maximus.
Varro.
Vegetius.
Virgilius.
Vlpianus I. C.
Vlpianus Rhetor.
VVolfangus Lazius.

Z

Zosimus.

Leiuiuscula hæc, quæ irrepserunt errata Lector, si libet, corrigito.

Err.	Corr.
pag. 4. in margine	
Xiphilinus	Xiphilinus
Antoninus	Antonino
pag. 9. linea 22.	
deductam	deductum
pag. 12. linea 20.	
ardentc	ardente
pag. 15. linea 7.	
voeibus	vocibus
pag. 27. linea 2.	
authoribus	auctoribus
pag. 45. linea 17.	
Lauratum	Laruatum
pag. 49. lin. 8.	
ἀϑρίον	ἀϑρίου
pag. 50. lin. 22.	
παίδον	παίδων
pag. 58. lin. 16.	
relinquerunt	reliquerũt
pag. 86. linea 2.	
sustincre	sustinere
pag. 88. linea 2.	
præcintiq;	pręcinctiq;

Ascanius Persius Philosoph. & Græc. litt. in Bononiensi Gymnasio professor, librum iussu Reuerendiss. P. Inquisitoris Bonon. legi, cui titulus, *Agesilai Mariscotti de Personis*. in eoque nihil aduersus sacri Indicis regulas scriptum reperi. dignumq. apprime eruditis auribus mihi visum testor. Bonon. octauo Kal. Febr. 1610.

Ascanius Persius mea manu scripsi, & subscripsi.

Imprimatur. Vic. Inquisitionis.

D. Tobias Clericus regularis S. Pauli pro Illustriss. ac Reuerendiss. Archiep. visa attestatione, & subscriptione vti supra.

REGISTRVM.

a A B C D E F G H I K L M.

Omnia sunt integra folia.

